

OMLADINA

ŠTEV 5-6

LET 07

GLASILO TINA RODNOSTI

DIKALNEGA DIJASTVA

IZDAJA EKSEKUTIVA

IZIDE LETNO 12 ŠTEVILK

VSEBINA: DVA SHODA ○ *Radovan Krivic*: NEKAJ NAVODIL ZA TA ALI ONI ODGOVOR ○

Janko Mačkovšek: POTI K SLOVENSKI INŽENIRSKI ORGANIZACIJI ○

Dr. Ivan Lah: SLOVANSKI SHOD V SOFIJI ○ *L. Brunčko*: NA MESTA ○

Radovan Krivic: T. G. MASARYK O NOVOSLAVIZMU ○ SLOVENSKO

DIJAŠTVO ○ SLOVANSKO DIJAŠTVO ○ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK ○

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST ○ RAZNO ○ POPRAVEK

OMLADINA STANE LETNO 4 K, ZA UČITELJE 3 K, ZA DIJAKE 2 K; POSAMEZNE ŠTEVILKE 40 VIN. □ UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO JE V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12. □ DOPISI NAJ SE POŠILJAJO NAJKASNEJE DO 10. VSAKEGA MESECA. □ NEFRANKOVANA PISMA SE NE SPREJEMAJO. □ ODPRTE REKLAMACIJE S PRISTAVKOM „REKLAMACIJA“ POŠTNINE PROSTE. □ OBLASTEM ODGOVOREN JE MIHAEL ROŽANEC. □ TISK J. BLASNIKA NASLED. V LJUBLJANI.

~~~~~ PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA ~~~~~

DVA SHODA.

V kratkem se vršita dva sestanka pristašev nar.-radikalne struje. V Trstu in v Ljubljani. V Trstu sestanek najmlajših, stopajočih oficialno pod radikalni prapor, v Ljubljani sestanek vseučilišnikov, hotečih poglobljene narodno-radikalne struje. Sestanki so potrebni, ker podpirajo medsebojno spoznavanje; koristni pa le takrat, kadar že v naprej napolnjuje celo zborovališče le ena misel, en cilj, kadar so pri govoru, pri razpravljanju občne misli osredotočene na eni točki: na poglobljenju notranje sile, vezoče člane ene struje. Brez te misli, ki mora biti vtelesena v vsakem posamezniku, so zborovanja več ali manj-brezplodna. Kadar govorim na zborovanju narodno-rad. struje, morajo stati ob mojih besedah vteleseni cilji in ideje te struje, ki se spopolnjujejo in lepšajo ob vsakem izgovorjenem stavku. Le kadar bomo sorodni po duhu, sorodni po volji, tekmovalci v delu, bo struja najbližje svoji popolnosti. V tem duhu moramo zborovati. Vsakdo mora vedeti, kak duh, kako jedro tiči v naši struji, k a k š n o, ne kako veliko število potrebujemo, kaj smo že sprejeli za koristno in ne še izvršili!

Lepo je, ako se mladina zaveda, da je kvas napredku svojega naroda. Lepo v vsesplošnem! In slovenska mladina, učeča se mladina predvsem, mora čutiti to moralno lepoto gotovo najbolje, kadar se zaveda, da je poklicana v rešitev življenske časti slovenskega naroda. Ktera slovenska mladina? Le ona, ki je, porojena iz vernega slovenskega ljudstva, spoznala veliko hinavščino onega prapora, ki je vernemu narodu načeloval na vseh potih, vodečih do nazadnjaštva in zasramovanja. Ona mladina, ki je žrtvovala svojemu narodu življenski mir, ona mladina, ki se je zarezala kakor klin v telo pogube, rastoče nad lahkovernim narodom, ona mladina, ki je obrzdala svoje pomladne sile z razdirajočim in vstvarjajočim delom.

Na Slovenskem je narodni radikalizem struja, ki vsebuje to močno mladino. Matere pretakajo solze nad izgubljenimi sinovi, očetje jih zanikujejo, nosilci hinavskega prapora sipljejo peklenski ogenj in žveplo. In sinovi? Mladina? S stisnjenimi zobmi ljubi vse, ki so jih zavrgli, žrtvuje se, bori se, zida — sama podpore potrebna. In volja zmaguje! Mala v začetku, raste naša struja od leta do leta. In dvojno, deseterno delo se pojavlja, da se ne razbega število, da se poglobimo in dvignemo višje, vedno višje.

Kaj je naša struja, kaže se najlepše v tekoči dobi, ko nas klerikalni časopis dnevno napada, blati naše delo, sramoti našo naprednost. Modras smo

jim, kača, zrela, da ji stre okovana peta glavo. So to gnusni napadi. Berite jih, preidejo naj nam v kri in meso, občutite vse zaničevanje, vse sovraštvo, ki veje iz njih; naj vam bodo nepozabna žaljenja, ki naj vas sleherni trenotek spominjajo na našo nalogo: iti v se, biti delaven, močan, silen, ker pride čas, ko bo vrsta na nas pridružiti se onim, ki se sedaj bojujejo javno kot prva vrsta, utrjena na podlagi radikalizma. Vedite, da je nar. rad. struja prva slovenska dijaška struja, ki je pričela razburjati javno mnenje, ki se je izkopala iz ponižnosti, ki je povzdignila glas za naše vseučilišče, ki je požrtvovalna, delavna v vseh vprašanjih, tičočih se kulture in napredka. Velika je naša ideja in močna naša volja; ne obračamo se brez upa na sedanjo generacijo, ni nam treba tožiti, da nimamo mladine, dovzetne za cilje in ideale naroda.¹ Radi teh ciljev in idealov moramo stati na stališču: proč s slovenskim tradicionalnim dijaštvom preteklih in sedanjih dob. Tradicije nam morajo biti strašilo, odvrčanje od slabega! Kajti našega tradicionalnega dijaštva se klerikalci ne boje. Vedo, kaj je njih tradicija, kaj je njih svobodomiselstvo! Brezdelje in beseda! Klerikalci to vedo in dokazali so, da jim tradicionalna struja ni bila nikdar škodljiva in nevarna!

Radikalizem pa je spremenil besede v delo in žveplena brezdna so se odprla, da ga uničijo.

Radikalci! Početek je tu; ves razvitek, ves napredek slovenske kulture čaka na vas. Obstoj naroda sloni na vas. Naroda, ki mu je baje pisana smrt. Bodite možje in spoznajte to. Spoznajte, a ne postanite raditega obupani, ampak nasprotno: oko v oko položaju napnite svoje sile, zidajte in postavite nekaj, kar ne bo porušljivo! Bili smo zid, ki je vzdržal naval Vzhoda na Evropo, bodimo zopet zid, ki ima vzdržati naval našega germanstva in sramoten konec v rimskem blagoslovu.

Stiki s slovanstvom čakajo rešitve, stiki s kulturno Evropo! Kdo jih bo izvršil? Mar klerikalci z geslom: predvsem rimski nato šele slovanski! Mar dalje po načinu, kakor si jih iščejo s Srbijo? Mar v znamenju premaganega papeštva? Prost jim je prapor katoliški, tišče naj ga pokoci, kakor visoko hočejo, veselja jim ne bраниmo, toda prapor slovenski jim bo odvzet in prapor slovanski je previsoko za njih roke.

Naprednost in kulturnost — evo vam podlage za vspešno slovansko vzajemnost!

Na shodu v Trstu se bodo oglasili tudi najzanesljivejši pionirji vsake kulture: realci, bodoči tehniki. Na drugem mestu v tej številki je obrazložena vsa mizerija našega tehničnega stremljenja. Žalostni podatki so tam, ki nas morajo vzdramiti tako daleč, da se bomo zavedali, da pade s slovenskim tehnikom tudi narodni obstanek! Naša 75% izguba tehničnega naraščaja nas mora zadeti v živo!

Najvspešnejši kulturni manjšinski delavci — ljudsko-šolski učitelji so zborovali ravnokar. V Trstu pa zboruje nastopajoča generacija. Ni prostora,

¹ Gl. Oklic »Save«.

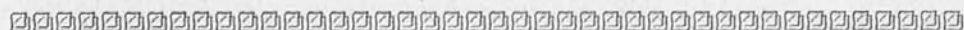
da bi razpravljali, kakšnega pomena je za narod napreden, delaven učitelj! V vednem stiku z nežno mladino, ki sprejema vse vplive, v vednem stiku z ljudstvom, more učitelj povzdigniti njegov kulturni in narodnostni nivo. Seveda je za to treba moža, ki je našel samega sebe, hočemo reči, ki ima sam v obilici od blaga, ki ga hoče razdajati. In naloga učiteljsčnika je, preskrbeti si to blago!

Vsekakor razveseljivo je opaziti na programu tržaškega shoda točko o slovenskem ženstvu in poleg tega tudi, da se ravno naša najmlajša generacija bavi s tem vprašanjem. Z modernimi ženskimi učnimi zavodi dobimo slovensko žensko dijaštvo in stem nov, velepomemben kulturni faktor. Kajti uspešno razširjanje in uveljavljanje napredne, svobodomiselnosti ideje je nemogoče brez ženske emancipacije. Zato naj bo zborovalcem trajno pred očmi **svobodomiselnost žene**. Njene naloge so druge kakor naše, zato potrebuje tudi druge organizacije. Tudi ta organizacija čaka rešitve.

Veliko besed bo izgovorjenih na naših dveh shodih, a le eno je potrebno: za vsako besedo mora slediti vresničenje! Kdor se čuti poklican, da ima stvarilno moč v besedi, naj govori, kdor v peresu, naj piše, kdor v dejanju, naj dela!

Na Dunaju, v Gradcu in v Pragi imamo svoja akademična torišča; v vsakem kraju so odprta vrata onim, ki z nami mislijo. Vendar pa moramo dajati prednost Pragi, kot najdelavnejšemu slovanskemu mestu, ki nam more dati največ pozitivnega in kjer se nam obetajo prve slovenske docenture.

Po shodih bodo oživila društva: najmlajši prično uveljavljati svoje misli in starejši utrjevati stališče na izrekih ljubljanskega shoda. Vsi pa bodimo ene misli: priveskov nikar! Tako bodo izloženi brezdelniki in naše delo bo zmagovalno!

RADOVAN KRIVIC (PRAGA):

NEKAJ NAVODIL ZA TA ALI ONI ODGOVOR.

1. **P**redno začnem s stvarjo samo, hočem spregovoriti še par besedi o reviziji. Zadnjič sem rekel, da je čisto gotovo potrebna revizija programa, če se pod tem razume pogledati zopet enkrat naše programatične članke v „Omladini“ in drugih publikacijah; drugače, da je revizija nepotrebna, če se pod revizijo razume prenovitev programa, kot, da bi nam ta nič več ne zadoščal. Upam, da sem razumnemu človeku dokazal, da nam dosedanji narodno-radikalni program čisto zadošča, ker smo izvršili sicer mnogo, a vendar še ne vsega, kar imamo po programu izvršiti, nekatere točke pa, da so sploh neizčrpljive. Torej pogledati zopet v program, to bodi revizija! Če se zopet enkrat pogledimo vanj, bomo spoznali, če smo še tam, kjer smo bili v začetku struje. Mislim: če smo i d e j n o še t a m. Svet, družba, posameznik se razvija. V življenju je razvoj. Revidiraj

se — in najbrže spoznaš, da si bil pred leti na drugem stališču, da si imel drugačne nazore, kot jih imaš sedaj. Enkrat, preje ali pozneje gotovo spoznaš spremembo. Sitno, da celo nevarno je za te, če se teh sprememb ne zavedaš. Zavedaj se sprememb, zavedaj se razvoja — zato češče revidiraj svojo notranjost.¹ Marsiktera trpkost in marsikakšno razočaranje ti bo prihranjeno. Isto, kot s posameznikom, se godi tudi s stranko, strujo. Tudi v njej je razvoj. Bodi pa ta razvoj zavesten, če že je!² Tudi za takšno revizijo se izrekam; da: močno jo priporočam naši struji, ker na podlagi takšne revizije našega programa se prepričamo, da je vsaka druga revizija nepotrebna in škodljiva. Na tak način revidirajte svoj program: primerjajte sedanje stališče struje napram temu ali onemu, recimo vprašanju, s prejšnjim stališčem, morda spoznate razliko; morda je ta razlika v naše dobro, da stoji n. pr. struja sedaj na naprednejšem stališču. Če je tako, tedaj ni treba nobenega javkanja: razvoj je bil, in sicer naprej! Če pa spoznaš, da je v začetku bilo stališče naprednejše — treba revizije, toda takšne, kakoršno sem že zadnjič priporočal: poleg študija programa, revizijo svoje notranjosti. Dalje morda uvidite, da je struja sedaj, kar se tiče idej z ozirom na delo, vsebinsko bogatejša, kot je bila v začetku; da ima morda sedaj večji obseg svojega torišča. V tem slučaju je prenovitev programa — to se na nekteri strani ume pod revizijo! — nepotrebna. Prvotni program nam zadošča, saj je na njegovem temelju mogoč razvoj. Morda pa spoznate, da je struja vsebinsko revnejša kot je bila v začetku. V tem slučaju treba revizije toda takšne, kakoršno sem priporočal zadnjič: pogledati „stari“ program. Program ni vzrok, če je kje nazadovanje proti prejšnji dobi. Člani so vzrok; zato: revizija naše notranjosti, naše misli.

Jaz za svojo osebo ne vidim nazadovanja, ne vidim, da bi bili revnejši na idejah, pač pa vidim, da smo bogatejši, kot kdaj poprej. Vidim za svojo osebo, da gre razvoj v naše dobro naprej. Vidim pa tudi, da se tega razvoja zavedamo. **Kjer je takšen položaj — tam ni krize.** Dr. Prijatelj pa vidi krizo! Jaz je nasproti temu ne vidim. Vendar imava oba prav, ker oba gledava strujo na različnih krajih! Če je torej kod kriza, naj se sanira, toda s takšno revizijo kot jo priporočam jaz! Zato odločno svarim pred revizijo — prenovitvijo programa; ker v krizi in padanju program revidirati, to je nevarnost ter, da se postavimo na nižje stališče, kot smo stali v začetku. Revidirajte program v takšnem smislu tedaj, ko stojite v razcvetu, polni energije za delo — takrat bo pomenjala revizija korak naprej! V krizi revidirati program — to je pa čisto nepotrebno in nevarno. In sedaj je kriza, kot je rekel dr. Prijatelj, gotovo v soglasju s svojimi poslušalci.

Toliko k „vprašanju“ o reviziji.

¹ cf. Dr. Br. Foustka, docent na praški univerzi: Uvod do vysokoškolského studia a života. (Še v rokopisu).

² cf. ibid.

II. Je pa točka našega programa, ki do danes še ni objasnjena, dasi-ravno se „objasnjuje“ že 2 leti. To je versko vprašanje. Da nismo tu prišli na jasnost, da nismo dali jasnega odgovora na to vprašanje, to nam je škodovalo: par renegatov smo stem povzročili. Moram reči, da so se tovariši trudili najti formulacijo odgovora, toda posrečilo se ni; še več nejasnosti je sedaj kot jo je bilo čisto v početku, ko je stališče dišalo še po liberalnem indiferentizmu. Tovariši so se dali preveč voditi od čustev — zato toliko mistike v vseh onih člankih o veri in verstvu v „Omladini“ in v „Almanahu“. K razjasnenju problema: „verstvo“ niso čisto nič prispevali. Če jih človek preštudira še tako, na zadnje le ne ve: ali za verstvo, z verstvom, ali proti verstvu, ali brez verstva. Obrazložili pa oni članki tudi niso najvažnejše stvari, ki se ob tem pojavi, namreč: za kaj boj med vero in verstvom, predvsem pozitivnim verstvom.

Iz te nejasnosti pa izvira lahko indiferentizem, največji pospeševatelj klerikalizma.

Treba je torej, zadnji čas je že, da se jasno govori, da bo konec indiferentizma, ki ga, žal, dosti vidim. Nič redkega ni, če se zgodi, da se goji nezaupanje proti tovarišu, ki je pristaš „Svobodne misli“. Seveda si isti, ki takšno nezaupanje goje, dajejo zelo slabo spričevalo. Bližje so klerikalizmu, kot sami mislijo. Temu bo konec, ko se objasni celo vprašanje o verstvu. Ne mislim pa, da je to mogoče storiti z enim, dvema člankoma v „Omladini“; ne! Treba precejšnega privatnega študija, precej premišljevanja, da si človek objasni to težavno vprašanje. Toda s poštenim naporom se pride do razrešenja. In zopet sem pri istem, kar sem že v prejšnji številki „Omladine“ omenil, da samoizobrazba, vsestranska, specialna in filozofska — to bodi naš program. Tako bomo rešili vsa eventualna vprašanja; s tem se pripravljamo za bodoče delo in življenje. Le tako bomo lahko obvladali razmere, do katerih nas življenje potisne.

Pri obravnavi verskega vprašanja treba odvreči vso mistiko in se držati tega, kar je dognala veda, predvsem moderna sociologija.

III. V kolikor je klic po rešitvi verskega vprašanja resnično mišljen in ne samo fraza, v toliko mi pomenja ta klic zahtevo, da formuliramo filozofske temelje naše struje. Ob mnogih prilikah sem že citiral značilne Masarykove besede, zapisane v „Česká Otázka“, namreč: „Če nočemo, da bi bilo človeško življenje veriga posameznih epizod — in takšnega življenja človek, ki je le nekoliko bolj misleč in resen, absolutno ne prenese — mora biti vse miselno in praktično delo zidano na gotov in trden filozofski temelj.“ Pod izrazom: „filozofski temelji“ je seveda uméti življenski in svetovni nazor, ki smo si ga postavili potom svoje znanstvene in filozofske izobrazbe. Če smo kulturna struja, moramo imeti svoj svetovni nazor. Le tem potom je mogoča enotnejša idejna zveza med tovariši — člani struje, kot je ta danes. Ravno o najvažnejših vprašanjih ni enotnosti. Organizatoričnega zmisla tudi sila malo vidim; — posledica našega indiferentizma napram tako važnim vprašanjem. „V kolikor temelji družabni mehanizem na idejah, po-

menja enotni svetovni nazor pogoj obstanka in plodonosnega napredka družbe.¹ Ali imamo takšne temelje? Pravim: imamo jih! Če jih ne vidimo in ne poznamo, je temu kriva že dostikrat omenjena lenoba. Kakor bi se publikacije iz samega dolgega časa izdajale in ne v spoznanje struje. Takšna važna, a zelo malo, ali nič upoštevana publikacija je „Iz naroda za narod“. Začetniki nar. rad. struje so se mnogo bolj zavedali zahtev, ki jih stavlja na nje organizacija, kot se jih mi danes. Oni so postavili filozofske temelje, glavne točke svojega svetovnega nazora. Vedeli so, da je to potrebno. Jaz bom pa morda žel za svoje zgornje mnenje posmeh. Pa če tudi! Res je: takšnih temeljev — opor potrebujemo. Če „revidiramo“ brošuro „Iz naroda za narod“, spoznamo, v koliko nam one točke zadoščajo. Morda so bile posledica razmer, in te danes ne veljajo. Lahko so o tem mnenja različna, če tozadevna mnenja sploh so! Po mojem bi mogle one točke vse obveljati, v kolikor je razvidno, da so to norme filozofske smeri, ki ga imenujemo pozitivizem. Par stvari jasnejše obrazložiti; par vrstic oz. misli tudi stvarno prenoviti, predvsem nazor, da se začena religija tam, kjer se neha polje znanosti. Podati jasno formulacijo glede svobodne volje. Odstraniti tisto nejasnost, ki lahko govori za indeterminizem! K vsemu temu stvarno in znanstveno razlago o verstvu, ter o veri in filozofiji, njih medsebojnem razmerju in o njihovih principih spoznanja. Označiti pozitivizem, njegove norme. O ceni pravil, ki nam jih daje znanstveni pozitivizem za življenje, torej o pozitivni nravnosti in nje pomenu za posameznika, družbo, narod. In glavno: jasno in določno pokazati na principialno razliko materializma in pozitivizma. Zato, da nam ne bodo naši katoliški prijatelji vedno očitali, da je naš svetovni nazor materialističen. Zavarovati se proti takšni umazani agitaciji, ki učinkuje posebno na petošolce, kadar jim začne veroučitelj „razlagati“ materializem. Koliko nalog je treba rešiti v tem oziru — in da bi vse to preštudirali: vse drugačen nazor bi zadobili o organizaciji, kar bi bilo velike važnosti v tem času „krize“ in „mrtvih točk“.

IV. Še o eni stvari bi se rad zmenil: o narodnostnem vprašanju ter o pomenu gospodarstva in o političnem stališču. Kolikor nam je treba o narodnosti v splošnem (z naravoslovskega stališča, da se tako izrazim) vedeti, to je jako pregledno in lepo podano v omenjeni brošuri „Iz naroda za narod“. Mislim pa tudi, da to akademiku ni španska vas. O najnavadnejšem pojavu, ki ga imamo pred očmi, moramo pa vendar imeti pojme. Za kar se je treba pripraviti na odgovor, je vse nekaj drugega. Odločiti se ali za narodnost s humanitetnega stališča; ali za „absolutno narodnost“.² Ne bi imel nič proti izrazu: „absolutna narodnost“, če bi to pomenjalo toliko kakor, da sem član naroda, brez katerega ničesar ne pomenjam, in da moram za to zanj delati, ker vidim v prospehu naroda svoj prospeh. Če bi vsakemu

¹ T. G. Masaryk: Konkrete Logik, str. 265.

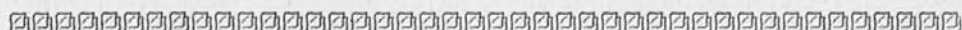
² Pojem, nam od katoliške strani usiljen, straši vedno v osebnih pogovorih; v programatičnih člankih se ne nahaja. Zato se obračam proti njemu, ker ga klerikalci izrabljajo proti nam.

oni izraz to pomenil, ne bi imel nič proti njemu. V začetku se je tudi tako umel! Ker pa vem, da marsikoga ono geslo zavaža na šovinistično stališče — sem pa proti izrazu, ker sem za jasen in razumen slovník. Mislim, če smo pozitivisti, mora biti tudi naša ljubezen pozitivna. Ne da bi sovražili tuj ljubimo svoj narod. Ne ljubimo ga pa nikari le z besedo in v navdušenju, ampak v delu. Kakšno bodi delo? Kakšno delo je potrebno za slovenski narod? Tudi to vprašanje je že rešeno in sicer dolgo časa že! In lani na III. shodu je tov. Mačkovšek v zavesti, da v tem oziru ni vprašanj, govoril o docela drugih problemih. O statističnem problemu Slovencev. V tem smislu ima biti rešeno narodnostno vprašanje, da je namreč pri nas treba manjšinskih delavcev in manjšinskega delovanja: v tem, je rešitev Slovenstva, to naj je naša politika! In če ne bo stranke, katero bi smatrali za vredno, da jo počastimo s svojim vstopom — potem je naša politika tudi v praktičnem življenju: narodnostna meja ter manjšinsko delo na njej. S tega stališča manjšinskega dela pa pride v vpoštev za nas akademike tudi gospodarsko vprašanje. V manjšinskem delu se zavemo, kolike važnosti je gospodarsko delo za narod. Tu ne vem družega reči kakor: naj bi ne bila pravniku III. skušnja potrebno zlo, ampak naj bi videl v njenih predmetih praktično teorijo za življenje in delo. Dalje: potovati in spoznavati jezikovne in gospodarske razmere v slovenski domovini! Važen program, če tudi čisto preprost in brez točk! — Pri tako umevanem narodnostnem vprašanju pa pride v vpoštev tudi vprašanje o slogi. Po mojem ni mogoča! Z ljudmi, ki jim je katoličanstvo na Slovenskem toliko kot Slovenstvo, ni mogoče iti skupaj. Pride pa tu za zavednega in vsestranskega človeka nova naloga: iz slovenske zgodovine pokazati v koliko nam je koristil katoliško-verski nazor in njegovo delo. Poznati kulturno zgodovino ter tu iskati odgovora in programa na: kaj sedaj?

V. Kot svobodomisleci smo demokrati. In z demokratskim stališčem nam je tudi jasno stališče z ozirom na ženstvo in žensko vprašanje. Priznamo pravno enakopravnost; hočemo delati z ženo skupaj. Priznamo ji pravice — pod pogojem, da tudi žena s svoje strani stori vse potrebno, da se reši žensko vprašanje v tem smislu. Naj opusti ono, kar je res vsem skupno, toda čisto gotovo ne od prirode lastno in življensko potrebno! A ob vsem naj se zaveda, kaj je rekel Masaryk, gotovo eden najgorečnejših zagovornikov ženske enakopravnosti. „Naloga žene je vzgajati telesno in duševno bodočo generacijo. Žene morajo vzgajati otroke lepše in pravilnejše kot dosedaj in s tega stališča je treba upoštevati žensko izobrazbo.“ Z lepimi, malimi besedami je povedal vse, kar se da povedati.

* * *

V tem smislu naj bi se proučeval naš program.

JANKO MAČKOVSEK:

POTI K SLOVENSKI INŽENIRSKI ORGANIZACIJI.

Mislím, da ne bode treba na široko razpravljati, ako je sploh potrebna. Geodeti imajo že svoje deželne zveze in Južnoavstrijska inženirska komora se tudi snuje.

Naše stališče k poslednji je jasno: obsojeni bi bili v manjšino in pokoravati bi se morali Nemcem ter Lahom. Južna Avstrija je predvsem slovanska in sramotno bi bilo vtesniti se v tako, četudi strokovno organizacijo; drugič pa bi bilo nemožno vesti boj za nameščenje slovenskih inženirjev, ki se bode razvil v naših pokrajinah. Saj nam celo kranjski deželni odbor nastavlja trde Nemce, ko je toliko, če ne že slovenskih, pa vsaj čeških strokovnjakov.

Naše tržišče leži toraj izven komore, ako se ozremo samo na naznačene točke. Poleg tega sem mnenja, da imajo slovenski inženirji rešiti še veliko nalogo na našem jugu, rešiti gospodarski problem naših pokrajin in jih pripeljati, kakor so pasivne, do blagostanja. In k temu je potrebna od drugih narodov neodvisna organizacija, ki lahko postane prava akademija in ne le strokovno društvo.

Zato pa je treba dati že sedaj pravec vsemu razvoju: inženir naj ne bo več samo konstrukter, kar je dosedaj tako trdno veljalo, on se mora poglobiti do najfinejših žilic gospodarskega življenja; ne konstrukcija sama, temveč nje vpliv, ne toliko konstruiranje samo na sebi, ampak izpoznavanje in **aplikacija** našim razmeram, to je treba, da povdarjamo. Tako bode tudi zrastla samozavest tehnika, ko bode zrl na svoj poklic zaslužen s ponosom in bode videl, da dela pot kulturi.

Prineslo bi se več življenja v naše vrste, ko bi imeli pred seboj jasen cilj in načrt. Danes omagujemo pod balastom in petinsedemdeset odstotkov slovenskih tehnikov obleži pred poslednjim izpitom. Za nas pač katastrofalne dimenzije!

Treba je zastaviti vse moči, ako hočemo dobiti zdrav naraščaj. Že pri realcih! Kajti abiturijent mora prinesiti veselje za stvar seboj, ker tehnika vsaj prve dve leti ne daje prav nobene vzpodbude in je res potrebna dobra kopa energije, da človek ne omaga. Suhoparna znanstvena predavanje, ki sicer dajejo ogrodje modernemu inženirju ne navdušijo nikogar; ker on ni več suženj grobega materializma, energetika je njegova boginja; on ne vidi materije, temveč le ravnotežje sil. — Navadno si prvoletnik izbere v nepoznanju še neprimeren oddelek in tukaj je največji sovražnik študenta — razočaranje.

Realka naj bi nudila več zgodovine iz tehnike. Budila naj bi s tem zanimanje in morala bi dati natančne informacije abiturijentom na pot. Iz zgodovine bi bilo razvidno, da Leonardo da Vinci ni bil samo genialen umetnik, ampak tudi morda najgenialnejši inženir vseh dob. Imel

vidijo v njih premalo naprednosti, oz. preveč nazadnjaških elementov. Proti njim so tudi razne cerkvene in klerikalne stranke, ker vidijo v njih preveč pravoslavnih oz. naprednih elementov in se jim zdi, da bi bilo to in ono slabo za njih interese. Jednako se stavijo proti slovanskim kongresom oni, ki vidijo v njih samo združevanje višjih slojev, buržoazije in aristokratov. — Kako je torej s slovanskimi shodi, kdo je za nje in kdo se jih udeležuje? Dr. Kramař je mislil, da je našel pred par leti v Pragi stalen modus vivendi za slovanske shode. Postavili so se tam temelji slovanskega združevanja, ki so se tudi letos v Sofiji povdarjali: enakost, bratstvo, svoboda. „Kdor podira te temelje“, je govoril dr. Kramař pri otvoritvi shoda v Sofiji, ta je škodljivec svete slovanske stvari. Slovan, ki drugega Slovana zatira, ni Slovan; kdor se sam postavlja nad druge, ali stoji v družbi onih, ki hočejo druge s silo vladati, ni Slovan. Zahtevamo svobodnega razvoja za vse. Ljubezni bodi sila, ki naj nas vodi, upanje na lepšo bodočnost naj nas uči pozabljati preteklosti, vera v slovansko kulturo naj nam da poguma k delu. Lepo se je to glasilo in vsi so ploskali.

V teh stavkih je načrtan program, v njem je tudi vrednost slovanskih shodov. In ako bi ne bilo drugega, nego da se ti stavki zopet in zopet ponavljajo, da se o njih govori in piše, da se o njih razmišlja doma in drugod, že to bi opravičevalo slovanske shode, da se shajajo. Pomenljivo je bilo da je letošnji shod v Sofiji pozdravil sam Lev Tolstoj, veliki glasnik miru in ljubezni, ki neutrudljivo uči vse narode v istem smislu: mir namesto boja, ljubezen namesto sovraštva, odpuščanje namesto maščevanja, svoboda namesto nasilja. Na tem temelju torej hočejo združiti slovanske narode v nekako kulturno celoto. Nihče ne more trditi, da je to združenje nemogoče.

Očita se navadno, da nimajo slovanski shodi nikakih realnih uspehov, da obstoje iz samih banketov, poedin in govoranc, da je v njih sama parada, da se ponavljajo vedno iste resolucije, ne da bi se bile izvršile, da so vse resolucije brez pomena, ker nimajo stvarne podlage itd. Za svojo osebo sem glede slovanskih shodov tega mnenja. Ako se resolucije ne izvrše, je prav, da se ponavljajo; ponavljale se bodo tako dolgo, da se uresničijo. Čez noč se marsikaj ne da izvršiti pa tudi v par letih ne; glavna stvar je, da vemo kaj nam je potrebno, s časom pride tudi delo. Glede poedin in parad sem mnenja, da je to včasih stvar gostoljubnosti. Ne more se trditi, da ni na slovanskih shodih konferenc, posvetovanj, debat itd. Na sofijskem shodu je bilo vsega dovolj in povsod je bilo dovolj realnosti in zanimivosti. Ne more se trditi, da so slovanski shodi samo za reprezentanco; kdor jih ima za take, naj rajše na nje ne hodi; od slovanskih shodov se zahteva več in so tudi več.

Velikanski pomen slovanskih shodov leži v tem, da se na njih spoznajo osebno oni ljudje, ki imajo skupen delokrog; tu se snidejo ljudje katerih imena so že zdavnaj znana iz raznih del in časopisov, tu se najdejo politiki, učenjaki, akademiki; nihče ne more trditi, da bi ne bila osebna

znanja velike važnosti; v tem oziru je prav, da se slovanskih shodov udeležuje tudi mladina. Slovanski shodi omogočujo osebna znanja, pa tudi poznanje krajev in razmer; tudi to ni brez pomena, taki zleti omogočujo tudi mladini, da si ogleda svet. Nasprotno uplivajo slovanski shodi tudi na mase, ki ne morejo iti brezbrizno mimo njih. To se je videlo v Sofiji. „Od osvobojenja ni bilo lepših dni v Sofiji, kakor je bil slovanski teden“. Tako so sodili; nam je to ugajalo, ne le zaradi nas, ampak zaradi drugih. Slovanski shodi so postali znak časa in so zelo važni. Treba je, da jim mladina posvečuje svojo pozornost. Ponavljali se bodo v bodočnosti in bodo postali tem pomenljivejši, čim bolj bomo vsi skušali izpolnjevati njih program. Slovansko vprašanje ni tu samo za nekatere; dotika se nas vseh in mi vsi smo dolžni sodelovati.

Nihče ne trdi, da so slovanski shodi na vrhu popolnosti; so v začetku in marsikaj ni tako, kakor bi hoteli vsi; toda tu je odprto polje dela za vse, ki hočejo delati. Resolucije se same ne izvršujejo, ampak kličejo po delavcih. Torej kdor očita, da se ne izvršujejo, naj jih izvršuje! Mnogo je takih, ki potrebujejo mnogo sil, ako se izvrše, bo delo nam in slovanstvu v korist.

Kako je z različnimi odseki in komisijami, to nas uči najnavadnejše društveno življenje; sklepi raznih občnih zborov itd. so mrtvi, ako jih ljudje ne ožive, oz. jih uvedejo v življenje. Isto je z resolucijami in sklepi slovanskih shodov, ki niso veljavni samo za udeležence, ampak za vse, ker bodo vsi njih uspehov deležni.

* * *

Slovanski shod v Sofiji je bil morda več, nego si o njem mislimo. Bil je pomenljiv za goste in za gostitelje.

Skoraj vsi so že obupali nad njim. Pisalo se je mnogo o njem in proti njemu. Malo jih je bilo, ki so se zavzemali zanj. Celotno leto je vladala negotovost: pojdejo Poljaki v Sofijo, ali ne pojdejo, dvakrat se ni sporočilo glasilo jednako. Končno je prišel odločilni odgovor. Glede slovanskega vprašanja je s Poljaki težava: večina Poljakov odklanja slovanstvo, češ da ga ne potrebujejo: poznajo le sebe, svojo zgodovino in svoje boje in ne vidijo z drugimi nikake skupnosti; drugi so, ki si žele nakloniti slovanstvo ter ga pridobiti zase oz. celo voditi ga na svoja pota (Swiat slowianski). Njihovo slovanstvo je protirusko, katoliško, zapadno, vodilno mesto naj bi imela Poljska v njem. Najmanj je onih, ki so za slovanstvo tudi v zvezi z Rusijo, ti Poljaki so bili na praškem shodu in pričakovalo se je od tega mnogo uspehov za bodočnost. Radost je bila kratka. Razmere so bile take, da so Poljaki odrekli svojo udeležbo. Bili so na shodu tudi ljudje, ki so kljub svojemu slovanstvu govorili in pisali proti Poljakom, černosotenci, oni, ki so rekli: Rusijo Rusom. Shod se je vršil torej brez njih. Govorili so nekteri, da je vse eno, ako se zboruje brez onih, ki niso hoteli priti. Nismo istega mnenja; treba je najti pot, da bodo mogli priti vsi. Kljub temu se ne more reči, da bi bil sofijski shod brez pomena.

Proti sofijskemu shodu se je mnogo pisalo, češ da bo rusofilski, nazadnjaški itd. Že v Kijevu sem čital, da mislijo bolgarski napredni akademiki demonstrirati proti zborovalcem, da je splošno sofijsko prebivalstvo in bolgarsko ljudstvo proti shodu. Kake neumne laži. Vsi so se shoda veselili in ga pozdravljali; ako se je del žurnalistike in javnosti postavil proti njemu, ga to ni motilo; zborovanje je najljepše pokazalo, da shod ni bil niti rusofilski niti nazadnjaški, ampak se je zvesto držal praškega programa. Seveda je bilo nekaj ljudi, ki bi najraje vedno klicali „urá“ raznim carjem in cesarjem ter stoje poslušali blažene glasove „Bože carja hrani“ in pošiljali udanostne brzojavke, toda to je njih stvar; take bolezni se povsod ponavljajo. Prej ali slej bodo te bolezni z ljudmi vred izumrle. Na zborovanju samem o tem ni bilo duha ni sluha, tam se je govorilo o važnih kulturnih vprašanjih brez ozira na one ljudi. Shodi in delo pojdejo preko njih. Ne smejo biti ono kamenje na poti, pred katerim bi se ustavili; majhna bi bila naša sila, ako bi jih ne mogli prestopiti. Čemu bi se zaradi njih izogibali slovanskemu shodu? Ali bom postal neverec zaradi blaževega žegna? „Ovire so zato tukaj, da jih premagamo“. Morda bodo še na drugih shodih zopet prišli ljudje, ki niso ljubi Poljakom, naprednjakom in drugim: černosotenci in nacionalisti bodo morda tam govorili o slovanstvu, doma ga pa bodo ubijali s svojim delom. Kaj bi z njimi? Kdor ima ušesa za poslušanje, naj posluša. Ti pa govori resnico in skušaj s svojo dobro močjo nadomestiti slabo. Slovanski shodi namreč so in bodo; treba jih je varovati pred nevarnimi uplivi in jih ohraniti njih vzvišenim namenom; to pa se da doseči s tem, — da se jih udeležujemo.

* * *

Na praškem shodu so bili menda le trije bolgarski deputati. Med njimi se je oglasil le prof. Bobčev parkrat k besedi. O Bolgarih se je v slovanstvu doslej sploh malo čulo, dasi je bilo njih osvobojenje skoraj naravnost posledica slovanskega gibanja v Rusiji. V svojem romanu „Nakanunje“ (na predvečer), kjer je junak mlad Bolgar, je Turgenjev opisal ono gibanje. Po osvobojenju so se Bolgari lotili svojega dela doma; uspehe tega dela smo videli: presenetili so nas vse.

Gotovi ljudje so trdili, da je v Bolgarih malo slovanske krvi in da so sploh egoisti, ki se malo brigajo za skupne slovanske stvari, kjer njim nič ne kaže. Res je vse kazalo tako. Celo bolgarsko dijaštvo se je malo družilo z nami v vseučiliških mestih; tembolj se je posvečalo svojemu delu. Spominjam se dijaškega shoda ob priliki kronanja v Belemgradu: zaradi bolgarske literature bi se bilo skoraj razbilo zborovanje; par let pozneje je bil sestanek v Sofiji: slovansko dijaštvo je tam hotelo govoriti o balkanski konfederaciji, kakor da nima primernejših nalog. Zato so mnogi nezaupno gledali na Sofijo in so radi verjeli raznim novicam, ki so imele namen škodovati shodu. Pogajanje s Poljaki je bilo nekaj slab omen. Nazadnje je preds. prip. odbora prof. Bobčev razposlal vabila. Sofija pa se je pripravila na sprejem. In shod je krasno uspel.

Bolgari so bili na shod dobro pripravljeni. Namestu shoda so priredili slovanski teden; zborovali so po vrsti: žurnalisti, zdravniki, slovanski shod, juristi, turisti, čebelarji in sokolstvo. Moram reči, da mi je žal, da se ni k zborovalcem pridružilo tudi študentstvo, ker je bila zelo omogočena udeležba in nam bi potovanje moglo pojasniti marsikaj. Napredno slov. študentstvo, ki je zborovalo v Pragi kmalu po slovanskem shodu, bi se bilo moglo sniti tudi ob tej priliki v Sofiji ter povedati mnjenje mladih napram starim. To velja, da bi se zapomnilo za drugič.

Namestu shoda oz. ob enem s shodom prirediti več shodov, je dobra misel in morda bi bilo priporočati take „tedne“, dasi bi morda težko povsod tako uspeli, kakor v Sofiji. Veliko število gostov ni mučilo prirediteljev: iskrene gostoljubnosti in odkritosrčne prijaznosti je bilo povsod dovolj. Država, mesto in prebivalstvo, vsi so storili vse, da je bilo gostom ugodno; tuintam je šla gostoljubnost mesta do skrajnosti. Bolgari so namreč razumeli slovanski shod v Sofiji tako, kakor je prav, namreč: referati in poročila naj se tičejo v prvi vrsti dežele, v kateri se shod vrši: gostom naj bo omogočeno, kolikor mogoče natančno ogledati si razmere, kulturno stanje in razne zavode: zato so jim na razpolaganje vsa prometna sredstva in druge udobnosti. Bilo je naravnost užitek poslušati referate, ki so jih čitali na shodu bolgarski profesorji o stanju industrije, šolstva, gospodarstva itd. v Bolgariji. Nihče ni utegnil zdihovati „te cifre!“ ampak videli smo v njih natanko bogatstvo mlade zemlje, ki ima veliko bodočnost. Zdelo se je, kakor da hočejo Bolgari dati slovanskemu shodu račun od svojega hiševanja; to jim ni moglo biti niti težko niti neprijetno, kajti dobro so gospodarili. Niso se hvalili, delo se je hvalilo samo in je bilo plačilo delavcem. Zdi se mi, da bi bilo tako treba povsod, da slovanski shod ne izzveni v frazah in slavospevih: spozna naj se natančno en narod in sicer oni, ki živi v zemlji, kjer je shod. Tudi to je bila dobra stran sofijskega shoda, ki bi si jo bilo treba zapomniti.

Bolgari so trezni in praktični ljudje. Ne navdušujejo se danes za stvar, ki jim jutri morda ni mar. So resni in jemljejo resno tudi — slovansko vzajemnost, dasi so morda doslej malo o nji govorili.

Tik pred slovanskim shodom je vzrastla v Sofiji „Slovanska beseda“, lepo novo poslopje primerno za veselice in zborovanja. Nje notranjost je nenavadna a posnemanja vredna. Zastor na odru predstavlja namreč mapo slovanstva: ob strani so napisani vsi slovanski narodi po vrsti s številom prebivalstva; okraski na stenah kažejo razne grbe i. t. d. Morda bi bilo primerno tudi drugod prirediti na ta način „Slovanske besede“. Blizu „Slov. besede“ stoji mala hišica, last „Slov. blagotvornega društva“. Tu je čitalnica in knjižnica. V nji najdemo poleg bolgarskih in drugih slovanskih časopisov tudi „Slov. Narod“ in „Ljubljanski Zvon“. To je torej dvojce društev, ki bota izkušali nadaljevati delo slovanskega shoda.

Sofija ima sedaj 95.000 ljudi. V kratkem bo dosegla prvih 100.000, ker raste zelo hitro. Mesto je mlado, novo. Stavbe so zelo posrečene, ne velike in moderne, ampak priproste in prijazne, tako da naredi v celoti na tujca zelo prijeten utis. Nas vse je presenetila Sofija in Bolgarija: vse je v polnem razvoju, polno bodočnosti. Slovanski shod v Sofiji nam je odkril marsikaj, kar je bilo doslej neznano, odkril nam je tudi ono istinito bolgarsko dušo, ki je tudi slovanska. Niso hoteli delati shoda daleč od ljudstva, ampak skupaj z njim in ljudstvo je prišlo od vseh strani, ne za parado, ampak da se je udeležilo sokolskih junaških dni, ki so zaključili slovanski teden v Sofiji.

Slovanski shod je pokazal udeležnikom mnogo novega dela. Treba ga bo izvršiti. Izpregovorim o nekaterih resolucijah, ki so bile sprejete v kulturni sekciji.

Tudi sofijski shod je imel naslov „pripravljalni“ in to ga nič ne kazi. Tudi resolucije govore o mnogih potrebnih pripravah. Dr. Preiss je podal zopet resolucijo za slovansko razstavo, ki naj bi bila 1913. ali 1915. v Moskvi ali v Petrogradu. Ako bi ne bila mogoča podobna razstava v Rusiji, naj bi bila razstava istega leta v Pragi. Istotako se je ponovila resolucija o slovanski banki, ki se je o nji že mnogo pisalo. Resolucija o razstavi je važna; muzeji v raznih mestih govore za njo.

G. Hovorka je podal resolucijo, da se združijo slovanski knjigotržci in ustanove slovanski književni bazar, da bi se tako osvobodili od Leipziga. Ruske in razne druge knjige so pri nas zelo drage, ker gredo skozi nemški leipziški trg, pri čemer se rubelj računa 3 M. Treba bi bilo čim preje urediti slovanski književni trg. Dr. Vrat. Černý je podal resolucijo za zvezo slovanskih turistovskih društev.

Jaroslav Kvapil, dramaturg Nar. gledališča v Pragi, je podal resolucijo za Zvezo slovanskih gledališč, da se ustanovi slovanska teatralna agencija, ki bi informirala gledališka vodstva in bi skrbela za to, da slovanska gledališča po možnosti sestavijo slovanski repertoar.

Prof. J. Polivka, je podal dvoje resolucij: o združenju slovanskih akademij in o slovanskih autologijah. V prvi resoluciji se zahteva, da stopijo slovanske akademije (Belgrad, Krakov, Petrograd, Praga, Zagreb) v Zvezo, podobno kakor so nemške in avstrijske univerzitetne knjižnice, da vsak član ene akademije lahko izposojuje knjige pri drugi akademiji. Vsak član ene akademije naj prejema knjige druge akademije, v kolikor se tičejo njegove stroke. Vse akademije in ona društva, ki so na tem, da postanejo akademije (Ševčenko v Lvovu, društvo v Sofiji, Slov. Matica v Ljubljani) naj si med seboj zamenjujejo publikacije. Ta predlog je zelo važen tudi za nas glede „Slov. Matice“. Nevarnost je bila, da ostane sploh samo pri akademijah in da se na druga društva ne ozira. Težko je seveda reči, da bo „Slov. Matica“ nekoč akademija, vendar se mora priznati, da jo pri nas nekako nadomeštuje oz. predstavlja. Prof. Kulakovskij je torej prav imel, ko se je

za „Matico“ potegnil. Seveda bi bilo treba ob enem z zamenjavo v Matici urediti knjižnico, ki bi naj postala slovanska učena knjižnica v Ljubljani in bi bili z njo v zvezi s slovanskimi akademijami.

Drugi predlog prof. Polivke je bil o slov. autologijah. Prof. Polivka je predlagal izdajanje slovanskih autologij — ne v prevodih — ampak v originalu s primernimi podatki in opazkami pod črto. Slov. autologije naj bi služile ob enem za učenje in poznavanje slovanskih jezikov. Nismo proti originalom a smo tudi za prevode pri onih narodih, kjer je razlika jezikov velika. Dodatno k temu je imel priti predlog o ilustrirani izdaji slovanskih bajk v vseh slovanskih jezikih. Pitamo mladino z raznimi ritterji, slovanskih bogatirjev in junakov pa ne pozna. Skupne ilustrirane izdaje bi odprle slovanski svet bajk.

Pri predlogu prof. Polivke se je vnela debata o vseslovanskem jeziku. Prof. Polivka je trdil, da ne moremo sprejeti ruščine za vseslovanski jezik, dokler ne bodo ruski profesorji na mednarodnih učenih shodih zahtevali, da se upošteva kot svetoven jezik; dotlej bomo govorili vsak v svojem jeziku. Mnogi so bili drugega mnjenja. Na velikih slovanskih shodih, kjer je treba da se popolnoma razumemo, naj bi vsak govoril kolikortoliko ruski. (Dasi se to stališče ni nikjer sprejelo kot edino pravo, se vendar odobrava in uvaža via facti. Na sofijskem shodu je večina zborovalcev — tudi neruskih — govorila rusko). Nekteri so očitali zapadnim slov. učnjakom, da se med seboj rajše sporazumevajo nemško, nego rusko. Na vzhodu se to še bolj čudno sliši, nego pri nas. Glede učenja slovanskih jezikov, bi bilo že končno treba urediti slovanske srednje šole. (Takrat mi je bilo žal, da ni ruščina mrtev jezik; gotovo bi se je učili na vseh šolah). Glede učenja slov. jezikov naj si določi vsak narod sam zase po razmerah. (Gl. lanski Dijaški almanah). Slovenci govorimo skoraj največ slovanskih jezikov, treba bi bilo vendar bolj razširiti učenje ruščine, ki je za nas zelo lahka in velikega pomena, ker nam odpre veliko in krasno literaturo. Od Slovencev je podal predlog dr. Vošnjak o katalogu slovanskih autorjev in knjig, ki bi bili primerni za širše javne knjižnice. Katalog bi bil posebnega pomena za velike mestne knjižnice.

Dr. K. Anastazijevič je predlagal, da se vse slovanske publikacije združujejo v nekaki slovanski knjižnici (centralni), da si slovanske univerze zamenjujejo profesorje, da se osnuje društvo za izdajanje slovanskih autorjev (klasikov) v vseh jezikih, da stopijo slovanke države v poštno zvezo in da se združijo akademije (v smislu resolucije prof. Polivke).

Podan je bil nadalje predlog za shod slovanskih filologov, ki naj se vrši prih. leto v Pragi ob priliki odkritja spomenika Palackemu, da rešijo nekatera vprašanja, ki so v zvezi s slavistiko. G. Teodor Balan je dal predlog za slovanski slovar. Namestu 90 malih slovarjev v vseh slovanskih jezikih naj bi bil en slovar za praktično porabo.

roškem in dalje proti jugu! In kljub temu so se „strahovi Nemcev izkazali kot neutemeljeni“! Ali bi ne bilo boljše in lepše za nas, ako bi iz teh besed namesto skrajnega zaničevanja zvenelo divje sovraštvo? Nemci Čehov ne prezirajo več — Praga, Plzenj, Prostějov, deloma že Budějovice in Liberec in cela vrsta drugih mest so temu vzrok. Bila so pred 50—30 leti izključno nemška.

„Das fehlen einer proletarischen Unterschicht und einer bäuerlichen Umgebung, aus denen das deutsche Bürgertum sich hätte erneuern können, war das entscheidende“ — tako tolaži Samassa Nemce nad njihovimi porazi. Mi pa — ali nismo narod proletarcev? Ali ni okolica spodnještajerskih in koroških mest in trgov slovenska, kmečka? In razven tega imamo še vse ugodnosti ofenzive na svoji strani, kajti tudi v vojski se trdnjava lažje pripori nego obrani!

Borimo in branimo se na deželi za vsako vasico in občino, da bi je ne pogoltnil prodirajoči pangermanizem — središča teh osvojevalnih čet pa pustimo, da rastejo in se razpenjajo na naš kvar! „V srcé“, je rekel dr. Lampè, ko je mislil na liberalce; „v srcé“ bodi naše narodno bojno geslo, ko mislimo na Nemce! Vse nemško prodiranje na deželo bo vzelo svoj konec, ko bomo v njegovem središču, v njegovem srcu prodirali mi. Na mesta — in naša dežela bo varna pred ponemčenjem! To nam bodi aksiom!

Predvsem pa je treba boj organizirati, spraviti vanj načrt, program. Kako?

Že večkrat sem po „Sl. Braniku“ in drugod predlagal ustanovitev lokalnih Narodnih svetov za vse najvažnejše postojanke: mesta, okraje itd. Maribor, Celje, Ptuj, Celovec, Velikovec, Borovlje in okolica, Beljak z okolico, Kočevje (ves jezikovni otok), Gorica, Trst — vsi ti narodno najbolj izpostavljeni kraji, ki so za naš narodni obstoj temeljne važnosti, potrebujejo neobhodno — v svrhu uspešnega boja — do zadnje pičice strogo in dosledno izvedene organizacije: lokalnega Narodnega sveta.

Na ustanovitev vseslovenskega Narodnega sveta kakor so češka „Národní rada“ v Pragi in nemški „Volksrati“, radi vladajočih političnih razmer pri nas ni misliti. „Združeni narodni odbori“ igrajo jako problematično ulogo. Dokler slovenski, katoliški klerikalizem s svojim izvennarodnim rimskim težiščem ne bo politično obglavljen, spadajo pri nas sanje o vsenarodnih organizacijah, v katerih bi bile združene v enotno postopanje vse politične in kulturne struje, v kraljestvo fantastičnih utopij. Argumentov za to trditev je najti dovolj v zgodovini preteklosti in sedanjosti češkega in nemškega narodnega razvoja.

Isto velja glede „naše jugoslovanske“ socialne demokracije. Samo da je namesto Rima težišče tukaj Dunaj; glede narodnega programa pa si črni in rdeči internacionalizem bratsko podajata roke. Ko bi češka „Národní rada“ ne stala na principielnem stališču državnega prava, bi že davno štela med svojimi oficialnimi člani tudi socialne demokrate. Pri nas državnega prava in tozadevnih programa in prepisov nimamo, ampak se k večjemu poigramo včasih s problemi „združene Slovenije“ ali narodne avtonomije, pa kljub temu ni mogoče naših socialnih demokratov pritegniti k narodnim akcijam. In to bo trajalo tako dolgo, dokler — no, dokler kakor klerikalizem,

ne bo politično in socialno odstranjen tudi naš anacionalni ali celó anti-nacionalni socializem¹.

Misel o skupnih vsenarodnih institucijah črtajmo torej iz svojih kombinacij. Računajmo le z realnimi možnostmi, in kot taka se mi dozdeva misel lokalnih Narodnih svetov najporabnejša. V lokalni politiki je skupno sodelovanje kulturno — ali politično različnih elementov na narodni podlagi marsikje popolnoma mogoče. To vem iz izkušnje. Mirnejši in narodno zavednejši so še zmiraj dostopni misli viribus unitis. Pravim: še, kajti, kakor signa docent, bodo zlati časi narodne sloge med „meščanskimi“ strankami pri nas v kratkem minuli. Ta „še“ pa nas naj ravno podreza, da nemudoma izvršimo, kar spoznamo za dobro.

Kar se tehnične in pravniške strani lokalnih Narodnih svetov tiče, je stvar teoretično kaj enostavna; praktično pa naj se projekt reši, kakor pač kažejo razmere v dotičnem kraju oziroma okraju.

Lokalni Narodni sveti naj se ustanavljajo bodisi kot volilni odbori ali pa kot politična društva. Prvo zato, ker se bodo že po svojih intencijah v prvi vrsti pečali z volitvami v občinski (eventualno tudi okrajni) zastop in vsemi tozadevno potrebnimi predpripravami. Drugo pa zato, ker se je bati uradnih šikan, ako bi pri elastičnosti pojma „politika“, nepolitični volilni odbor po mnenju vladnih organov prestopil svoj delokrog. V prvem kakor v drugem slučaju pa mora biti iz Narodnega sveta popolnoma izključena t. zv. dnevna politika! Brez tega načela je vsa akcija že a priori brezupna. Žalostna usoda štajerskega Narodnega sveta naj nam že v kali zaduši skomine po političnem slogaštvu. Niti na Češkem, kjer je politični nivo srednjih mas neprijemno višji od našega in je narodnostni princip od vseh kulturnih in političnih struj priznan za največji, se vsenarodne institucije ne vmešavajo v prasanje dnevne politike, taktike itd.

Član Narodnega sveta bodi vsak Slovenec dotičnega kraja (okraja), ki plača mesečno ali letno kak minimalni prispevek. Članstvo naj se omogoči tudi ženstvu. Občni zbor vseh članov izvoli v osrednji (izvršilni) odbor predsednika in podpredsednika. Ves odbor pa naj po možnosti obstoji iz zastopnikov (in sicer neoficialnih) najvažnejših krajevnih kulturnih in obrambnih organizacij. To pa vsled delitve dela; tudi ženstvo naj dobi primerno zastopstvo.

V svrhu razbremenitve osrednjega odbora in lepšega pregleda naj se razdeli celo mesto, za katero se je ustanovil Narodni svet, na več okrožij, ti spet na okraje in okraji na skupine hiš (ulice). Za vsako skupino hiš (ulico), ki bodi kar najmanjša, naj se določi zupnik ali poročevalec; več zaupnikov skupaj za gotovo število ulic tvori okraj in si voli tajnika. Shajajo se vsaj četrtletno. Več okrajev skupaj se združi v okrožje, kateremu načeljuje od tajnikov izvoljeni ravnatelj, ki oklicuje in vodi občne zборе

¹ Pri zadnjih deželnozborskih volitvah so jugoslov. demokratje glasovali proti slov. kandidatom; oviranje in boj narodnemu šolstvu v Trstu, v Studencih pri Mariboru; družbe sv. C. in M. ne morejo, proti sokolskim prireditvam demonstrirajo (Zagorje) itd.

članov svojega okrožja. Vsi ravnatelji posameznih mestnih okrožij so člani osrednjega odbora Narodnega sveta. S predsednikom in podpredsednikom, ki jih voli občni zbor vseh članov v dotičnem mestu, vodijo vsa njegova agenda.

To bi bilo površno ogrodje; ustroj se lahko simplificira ali komplicira, kakor pač kaže potreba. Razdelitev mesta po okrajih in hišnih skupinah (ulicah) pa je neizogibno potrebna, ako naj bo delo natančno, vestno in zanesljivo. Čim bolj se celotna agenda razdele, tem rajši bodo posamezni zaupniki ali tajniki svojo nalogo vršili, ker jih ne bo preveč obremenjevala. Vsak, kdor postane član Narodnega sveta, prevzame s tem tudi dolžnost izvrševati delo, ki mu ga je odkazal osrednji odbor in ki ga prinaša s seboj ta ali ona funkcija.

Stroške, spojene s tehničnim ustrojem društva, krili bi deloma prispevki članov, deloma darovi posameznikov, denarnih zavodov, vsenarodnih obrambnih organizacij itd. Celo institucijo naj preveva skrajni demokratizem, da bodo dobili pristop in zaupanje tudi najnižji sloji.

Delokrog takih lokalnih Narodnih svetov je precej obširen in zelo hvalen. Kot organizacija, ki vodi krajevne volilne boje v upravne korporacije, imeti bo moral predvsem v evidenci vse volilce v občino in okrajni zastop, slovenske kakor nemške. Iz idealnega seznama volilcev pri Narodnem svetu, ki ga bodo sproti popravljali in izpopolnjevali potom svojih podatkov tajniki oziroma zaupniki, bode natančno razvidna *davčna sila*¹ vsakega posameznega volilca, njegova narodnost in označena zavednost, zanesljivost. Brez podatkov o davčni sili ni mogoče zanesljivo določiti šanse volilnih strank, kar pa je neobhodno potrebno. Podatki o zavednosti in zanesljivosti pa služijo volilnim agitatorjem, sorodnikom itd. kakor jako dobrodošli vademekum.

Izseljevanje in priseljevanje nadzorujejo zaupniki po ulicah ali hišnih skupinah. Kdor ve, da je priseljevanje v naša nemška in laška mesta iz slovenskih pokrajin najmanj 5krat tako veliko kot iz nemških², bo pripoznal, da je kontrola in organizacija priseljevanja za nas življenskega pomena. Vsakemu novo priseljenemu rojaku morajo iti zaupniki na roko, vpeljati ga v narodno družbo, organizirati ga pri narodnih društvih, preskrbeti mu s pomočjo Narodnega sveta cen kredit pri gospodarskih zavodih itd. Ker pa je večina slovenskih priseljencev proletarskega značaja, je prvo, da se ustanove narodne preskrbovalnice služb, ki bodo svoje delo opravljale brezplačno. Neobhodno potrebna so tudi zavetišča za služabnike. Ne smemo namreč pozabiti, da imamo sedaj splošno volilno pravico za državni zbor in da so Čehi baš potom svojih organiziranih priseljenih delavskih mas dobili budjejoviški državnozborski mandat (1897). Ne smemo pa tudi pozabiti, da so ravno proletarski sloji tisti činitelj, ki,

¹ Kako in kje se podatki o davčni sili dobijo, zaradi stvari same ne bom omenjal.

² Laško priseljevanje ne pride v upoštevanje, ker ga iz Cislitvanije ni, priseljenci iz Italije (regnicoli) pa nimajo volilne pravice.

zaveden, ne krepi samo v gospodarskem oziru narodno trgovstvo in obrtništvo (kratko: srednji stan), ampak tudi s svojimi kulturnimi potrebami (šola, knjižnice, event. slovenska propoved) dela na povzdigo posestnega stanja manjšine!

To nadzorovanje in organiziranje priseljevanja pa je tudi sicer velike važnosti. Ne samo, da služi v izpopolnjevanje volilnega imenika, tudi pri izvedbi privatnega ljudskega štetja dokaj olajšuje delo. Ako ima Narodni svet imenik vseh v mestu nastanjenih Slovencev, bo zasebno ljudsko štetje vedno igraje izvedel. Národní rada v Č. Budějovicích je l. 1900 na podlagi takega štetja s protesti dosegla, da se je uradno štel dvakrat¹. Isto društvo je v svrhu kontrole letošnjega uradnega ljudskega štetja izvršilo že 31. grudna 1909. zasebno ljudsko štetje in ga izvršuje sedaj znova.

Omenjeni zaupniki (poročevalci), ki sploh igrajo najvažnejšo ulogo v ustroju Narodnega sveta in morajo biti zato seveda zanesljivi in vestni, pa imajo razven tega še to nalogo, da vodijo imenik šolobveznih otrok v svojem okraju. V tem imeniku bodi zabeležena narodnost staršev, šola, katero otroci pohajajo (nemško, slovensko,) vzrok, zakaj pošilja Slovenec svoje otroke v nemško šolo in predlog, kako eventualno odpomoči. Pred šolskim popisovanjem naj razdeljujejo zaupniki med otroke oziroma njihovimi starši letake ali brošurice, ki opozarjajo na pomen narodne šolske vzgoje.

Seveda se morajo potrebne narodne šole poprej osnovati, in tu je zopet hvaležna naloga Narodnega sveta, pripraviti tla bodoči šoli in sploh s pomočjo kulturno-obravnih društev voditi vse šolske akcije. Posebno, ako se gre za ustanovitev manjšinske šole po čl. 19 državnih osnovnih zakonov, mora Narodni svet neposredno ali posredno delati na to, da starši-prosilci do zadnjega trenutka vstrajajo pri svojem podpisu, in to brez vsake kakoršne koli gmotne škode. Ni humano in ne narodno tirati gospodarsko ali socialno odvisne ljudi v narodnostno politiko brez garancije, da ne bodo niti v enem niti v drugem oziru trpeli.

Zato pa je eno glavnih vprašanj, s katerimi se bodo morali baviti Narodni sveti po naših ponemčenih ali poitalijančenih mestih: kako slovensko manjšino predvsem gospodarsko okrepiti. Sem mnenja, da se bo odločilni boj med nami in našimi narodnimi nasprotniki izvršil na gospodarskem polju. Mi smo narod idealistov, sanjačev, pesnikov in filozofov — kaj čuda, ako smo eo ipso seveda tudi narod proletarcev. Ako se voziš po slovenski domovini, te preseneti neštevilna množica cerkvá in kapelic; takoj za cerkvenimi stolpi pa pridejo po številu tvorniški dimniki. V slovenskih rokah so le prvi. Mi hrepenimo, kujemo resolucije — Nemci pa delajo, zidajo, stavijo, kujejo železo.

To mora prenehati, priti mora preobrat, revizija narodne duše, gospodarska reformacija. In zdi se mi, da je za to že najvišji čas. Črtajmo iz svojega programa ustanavljanje srednjih šol potom samopomoči; te itak ne ponemčujejo več naše dece, dasi so nemške oziroma „utrakvistične“! Bolj,

¹ Pri prvem štetju so našeli (uradno) samo 20.700 Čehov, pri drugem pa že 23.421!

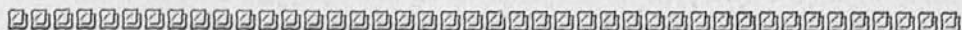
veliko bolj potrebne so nam gospodarske šole, tem posvetimo po ljudskem šolstvu največjo pozornost. Kapitala je pri nas dovolj, naravnega in okroglega; ker pa nimamo gospodarske izobrazbe, ga ne znamo ekonomično izrabljati. Pošiljajmo svoje sinove v tujino, v tovarne, industrijske šole; dokler pa še nimamo lastne gospodarsko izobražene generacije, pa si pomagajmo s tujimi silami. Stopajmo v zvezo s češkimi industrijskimi šolami, dajmo njih gojencem pri nas kruha, da nam z našim kapitalom vstvarijo bodočnost. Tudi Nemec je izvrsten in zanesljiv delo- in podjetjevodja, ako z uspehom podjetja raste procentualno tudi -- njegov zaslužek. Majdič v Celju in Dr. Zátka v Č. Budjevicah nam to lahko spričujeta.

Narodni sveti pa naj dajejo v tem oziru iniciativo. To pa bodo storili tem lažje, ako bodo imeli sami pregled gospodarskih razmer in naravnih sil svojega okraja. Manjka nam statistike o veleobrtniških in industrijskih podjetjih po Slovenskem. Slovenski tehnični klub v Pragi misli pričeti to delo, v svojem okraju pa to najlažje storé Narodni sveti sami. Ti naj vodijo tudi posredovalnico za nakup in prodajo zemljišč, realitet itd. Dosedaj so to delo oskrbovali posamezniki, to pa ne zadostuje; priti mora sistem, načrt, preračunjenost. Narodni sveti naj povzročajo in pospešujejo ustanovitev hišnostavbenih zadrug, zadrug ali akcijskih društev za nakup in prodajo posestev (zemljišč, hiš) za svoje okrožje. Take vrste gospodarskih društev so se namreč po poljskih izkušnjah na Poznanjskem še najbolj obnesle. Poljaki imajo sicer še poleg tega vse polno parcelacijskih bank, pa zanimivo je, da je baš iz teh izšla misel ustanavljati lokalne zadruge z istim ali podobnim namenom¹. Čehi ustanavljajo tudi svojo parcelacijsko banko za nakup in razprodajo veleposestev -- pri našem denarnem trgu pa na kaj podobnega še ne kaže misliti.

Predvsem pa ne pozabimo na trgovstvo in obrtništvo. Srednji stan je danes nositelj narodnostne misli, s pomočjo srednjega stanu bomo tudi mi postavili slovensko zastavo na zidovih naših **ponemčenih** mest. Narodni sveti naj imajo v evidenci narodne trgovce in obrtnike in naj posredujejo cen kredit potom „Branibora“, kjer tega še preskrbujejo trgovsko-obrtne zadruge in podobni denarni zavodi. Pri organiziranju in uveljavljanju srednjega stanu pa naj velja načelo stroge solidnosti. Ne nameščati čez glavo in čez noč, ker je sicer gospodarski polom neizogiben in nam narodno in pa gospodarsko veliko bolj škoduje kakor pa koristi.

S tem končam. Mislil sem še izpregovoriti nekaj besed o organizaciji delavstva po naših spodnještajerskih in koroških mestih na narodni podlagi, o izvojevanju okrajnih bolniških blagajen iz socialno-demokratskih rok, pa je stvar preveč problematična in prepuščam zato njeno rešitev poklicanim in merodajnim činiteljem. Eno pa je, kar naj obvelja: Na **ponemčenih mestih**!

¹ Glej: Bernhard: Die Polenfrage.

RADOVAN KRIVIC:

T. G. MASARYK O NOVOSLAVIZMU.

V „Času“, organu češke realistične stranke je pred letom dni priobčil prof. Masaryk nekaj misli o novoslavizmu. Čeravno se je o tem predmetu v „Omladini“ že parkrat pisalo in razpravljalo, se mi zdi vendar umestno, da se poda na tem mestu nazor enega največjih slovanskih učenjakov — posebno, ker je poleg tega tudi izboren aktiven politik.

Velika nejasnost vlada o tem, čemur se pravi novoslavizem.

Kollar je težil za literarno slovansko vzajemnostjo; zastopniki novoslavizma pravijo, da je njih težnja le kulturna in ne politična. Kollarjeva ideja je s tem očitvidno razširjena. Gibanje in kulturni program obsega gotovo vse pojave duševnega in materialnega življenja slovanskih narodov: iz tega se izvzame le politika. Kako je to mogoče?

Masaryk pravi: „Kulturna težnja, če hoče biti težnja, ni mogoča brez politične perspektive v prihodnost.“ Nemci in Madjari in drugi narodi — presojuje novoslavizem s političnega stališča.

Saj je jasno; slovanski narodi so razdeljeni na razne številne države; pri njih sta torej pojma država in narodnost različna pojma, da: često protivna.

Iz tega izvira, da nacionalizem slovanskih narodov, če tudi deluje le za kulturno zbližanje in združenje, naleti pri raznih vladah na politične težkoče.

Program novoslavizma bi moral zato biti jasnejši, bolj premišljen — in — odkritosrčnejši napram sebi in drugim.

Za novoslaviste je Avstrijsko glavni predmet študija. Tu je šest slovanskih narodov in vsak izmed njih ima svoje posebne razmere in naloge; sosesčina z Balkanom, Nemčijo, Rusijo dela iz Avstro-Ogrske nekaj političen in sociologičen laboratorij za novoslaviste. Ruski novoslavisti morajo Avstro-Ogersko študirati bolj kot doslej.

Glavna naloga pripada novoslavizmu, da deluje za razrešnje poljsko-ruskega spora. Razreši se le potom konstitucionalne, svobodne in demokratične Rusije.

Važno je jugoslovansko vprašanje, a težko ga je konkretno rešiti. Pomislimo: na pet držav so razdeljeni Srbi in Hrvati; upravlja jih osem deželnih zborov; cerkveno so razdeljeni. Težak problem — treba mnogo študija.

Dalje je treba rešiti vprašanje odnošaja slovanske vzajemnosti do Nemčije in Nemcev.

„Soglašam popolnoma z Miljukovim, da ni potreba, da se postavijo Slovani proti Nemcem; zadostuje, če bodo poleg njih kulturno in politično samostojni. Svet se preobrača: Azija in Afrika postajata za evropske velesile važni, Amerika se Evropi hitro približuje in sega do Azije. Probujenje

Azije vidimo v reformah Turčije in Kitajske, Indija se oživlja; v tem ni težko zapaziti vpliva japonske zmage; Rusija se pogaja z Anglijo in Francijo, toda to še ne pomenja, da je in da bo razmerje teh držav do Nemčije neprijateljsko. Počakajmo, ne delajmo politike nekolikih minut.

Do negotove svetovne konstelacije naj bi Slovani, predvsem zapadni, posegali z nepremišljenim nemškim ščuvanjem? Ravno zato, ker so Nemci naši močni sosedi in protivniki, ne bomo delali protinemške, šovinistične, panslavistične demonstracije. Delali bomo bodisi slovansko kulturno politiko v velikem slogu, ali je pa ne začenjajmo.

Vemo, da so stari slovanofili videli slovansko idejo v historičnem nasprotju proti Germanom; podobno govoričijo tudi novoslavisti. Težko je operirati s takšnimi splošnimi pojmi. Kajti preje niso imeli Slovani svojih nasprotnikov samo v Nemcih, ampak tudi v Fincih, Tatarih in drugih. Prosim, ne pozablajmo, da ima Azija za Rusijo življensko važnost — ne konstruirajmo si panslavističnih fantomov, Nemci niso imeli za neprijatelje samo Slovane, ampak tudi Francoze, preje Kelte, Rimljane itd. Ne računajmo s Slovani in abstracto, so le posamezni slovanski narodi in ti imajo svoje posebne naloge.

Nastaja doba, ko narodi jenjajo verovati, da jih odreši neprijateljstvo in boj proti sosedom; razumemo, da se mora skrb in ljubezen do naroda kazati pozitivno, v kulturnem delu za lastno ljudstvo. Delati za svoj narod pa morem tudi brez sovraštva do tujega naroda. Björnson oznanjuje pangermanizem, toda zavzel se je za Slovake. Hočem reči: slovanska vzajemnost, razumevana neutopistično in napredno, pomenja izrabiti narodne in jezikovne sorodnosti za pozitivno delovanje v vseh strokah duševne in materialne kulture; slovanska vzajemnost pomenja pripoznati v vseh slovanskih in neslovanskih narodih kar je lepega in dobrega, slovanska vzajemnost mora biti korak k počlovečenju in človečanstvu.

Otročje je sebe proglaševati za prvega in se imeti za odrešenika človeštva, kakor so to oznanjali slovanofili in mesionisti. Zadostuje zavest, da izvršujemo svojo kulturno dolžnost in da hočemo biti poleg drugih narodov in ž njimi. Danes je že takšna kulturna vzajemnost med vsemi civiliziranimi narodi, da bi govorjenje o slovanskem prvenstvu imel za naivnost ali pa predrznost. Pares inter pares — enaki med enakimi. Toda enakopravnost ne postanemo s samim proglaševanjem — enakost in kulturno enakopravnost si vstvarimo s kulturnim delom.

Kdo naj se udeležuje tega kulturnega dela? Čisto jasno nam je, da stranke; toda katere? S tem pridemo do vprašanja strank. Za slovansko vprašanje zelo važna stvar. Sliši se vedno in vsepovsod: v narodnih stvareh moramo iti skupno, moramo skupno delati. In za prenapeteža te imajo, če si proti takemu skupnemu delu. Klerikalci dobro vedo, da je takšna skupnost gnila — zato gredo svojo pot tudi tu. Jasen jim je program — cilj postavljen, do cilja pa ostro začrtana pot. Toda k stvari.

Prof. Masaryk daje na zgornje vprašanje tale odgovor:

»Prosveta« je prevzela pripravljala dela za od tov. Mačkovška sproženo misel o ustanovitvi »Obrambnega muzeja«. Izdelala bo natančen načrt, po katerem bi mogel muzej najhitreje do udeležitve. Predvsem pa mora vedeti za mnenje slov. rodoljubne inteligence, ali je sploh v principu za obrambni muzej? V 3, 4 št. letošnje »Omladine« smo otvorili anketo v tem smislu in upamo, da ne ostane brez odziva. Pozivljamo zato vse, ki jim je na stvari kaj ležeče, da pošljejo vse tozadevne dopise, nasvete in odsvete na uredništvo »Omladine«.

VII. redni občni zbor »Prosvete« se vrši v pondeljek zvečer dne 5. septembra v Ljubljani v hotelu »Ilirija«. Odbor prosi cenjene podružnice za vestna poročila in vabi na obilno udeležbo.

Manjšinski odsek slovenskega akademičnega društva »Adrije« se je lepo izkazal 1. in 2. julija s prireditvijo prvega obrambnega tečaja v Ljubljani. Tečaj je bil resen uvod vesele, jubilejne svečanosti družbe sv. C. in M. Tov. Riko Fux je govoril o »uradnem in zasebnem ljudskem štetju«. Tov. Janko Mačkovšek o »problemu notranjega izseljevanja in priseljevanja«. Tov. Lev Brunčko »o manjšinskem šolstvu«. Govoril je nadalje g. dr. Gregor Žerjav o »organizaciji naše gospodarske obrambe«. Zanimiva so bila poročila gg. potovalnih učiteljev Ante Bega in Iv. Prekoršeka, ki sta razpravljala »o položaju narodnih mej na Koroškem in Štajerskem«, ter govorila o Gorenjskem in o Kočevskem; tov. I. M. Čok pa o Trstu in Primorskem. Na svoje mlade delavne tovariše, ki so ustvarili prvi obrambni tečaj, smemo biti ponosni. Res, da njih pričakovanja, ki so jih stavili na slovenske rodoljubne duše, niso bila zadovoljena. To jih ne sme motiti, saj so pokazali in zaznamovali pot, po kateri moramo hoditi pri našem obrambnem delu, da bodo imeli hasek dnevno naraščajoči doneski narodnega davka; ker vsak v in a r smiselno porabljen zaleže več kakor vsaka krona, izdana nesmiselno. Vsak začetek je težak, a tem lepši je po letih pogled nazaj na dolgo vrsto delavcev, ki so jih s svojim trudom poklicali v življenje in bodo delovali v njih smislu. Poročilo o skupščini itd. sledi.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Lužiško-srbsko dijaštvo. Statistika Lužiško-srbskega dijaštva žalibog ni izdelana. Število onih, ki so v društvih, znaša od 50—60. Vsakdo, ki ni v društvu, je za svoj narod izgubljen. Najstarejše društvo v Gornjih Lužicah je »Sorabicum« v Lipskem, društvo evang. bogoslovcev; v Pragi je društvo kat. bogoslovcev »Serbowka«; v Budyšinu je »Societas slavica Budissionensis« društvo budišinskih gimnazijcev, dalje istotam »Wlada«, društvo katoliških učiteljišnikov, ter »Swoboda«, društvo evang. učiteljišnikov. To so sama gornje lužiška društva. O spodnje lužiških ni sledu. — Ker se na gimnaziju ne morejo izvežbati v svojem jeziku, se urijo privatno v društvih. Budišinska »Swoboda« prireja s sodelovanjem ostalih dveh budišinskih društev po kmetih koncerte in igre. S tem širi oziroma vzdržuje narodno zavest. Najboljši narodni delavci prihajajo, kar je samoobsebi umljivo, iz Prage. — Dvakrat na leto se zberejo vsa lužiška dijaška društva, da bi se tu pokazalo, kako se čuti in dela za svoj narod. Ti shodi se imenujejo skhadžowanki. Ti shodi se vrše vsako pomlad in poletje že od leta 1875. dalje. Zapoje se narodna himna, volijo se funkcionarji društev, poda se letno poročilo. Nato slede govori študentov in inteligentov ter kmetov. Zvečer je koncert in gledališče. Prirejati skhadžowanki to je višek dela lužiško-srbskega

študentstva. Izdalo je dijaštvo tudi nekaj publikacij, predvsem je založilo pesmi pesnika H. Zejlerja. — Poleg imenovanih društev je še v Pragi društvo „Adolf Černý“, ki ima v intencijah: gojiti lužiško-češko vzajemnost. Društvo hoče izdajati dobro čtivo za ljudstvo, posebno za otroke, toda ne najde dovolj razumevanja pri starejši generaciji, pri starejši inteligenci.

Lužiško-srbsko dijaštvo ima usodo svojega naroda v svojih rokah. Če jenja čutiti s svojim malim narodom, izgubi ljudstvo voditelje in usoda slovanske veje v Nemčiji je neizogibno zapečatenata. *Josef Vařeka.*

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Prvi vseslovenski narodno-radikalni abiturijentski shod v Trstu so priredili v dneh 26. in 27. vel. srpana 1910 abiturijenti in abiturijentke gimnazij, učiteljišč in realk. Spored je bil sledeči:

Dne 26. vel. srpana v veliki dvorani hotela »Balkan«: 1.) Otvoritev shoda ob $\frac{1}{2}$ 10. uri. 2.) Volitve predsedstva in zapisnikarjev. 3.) Referati: a) Narodno-radikalna struja, kulturna struja. b) Slovenska žena. Nadaljevanje zbora ob 3. uri popoldne. Referati: c) Nalge slovenskega tehnika. d) Razmerje slovenskega učiteljstva do ostale inteligence. e) Nova pota ljudske izobrazbe. Čitanje resolucij.

Dne 27. vel. srpana so se vršila zborovanja v treh sekcijah. Zborovanja so imela strokoven značaj: 1. Gimnazijsko-realska sekcija. 2. Ženska sekcija. 3. Učiteljišniška sekcija. Zborovanja so se vršila po § 2. Zvečer ob 9. uri je bil prijateljski sestanek.

Natančno poročilo tega shoda podamo v prihodnji številki.

Ministrska naredba na podlagi letošnje enquete o telesni mladinski vzgoji vsebuje med drugim naslednje važne točke: pri odmorih, ki se ne smejo krajšati, naj se gleda na to, da se dijaštvo duševno oddahne; domače vaje se morajo krajšati; za telesno vzgojo sta določena dva popoldneva; strokovna snov naj se razdeli tako, da ne bodo domače vaje in priprava jemale preveč prostega časa. Vsi učitelji naj gledajo, da se dijaki telesno ne zanemarjajo. — Naredbe so prav lepe — le da se ne pozabijo na papirju.

Strelne vaje hočejo vpeljati na avstrijskih srednjih šolah. Dijaki zadnjih dveh razredov bi se prostovoljno vadili pod nadzorstvom armadnih častnikov dve uri na teden. Letos poskusijo z vajami prvič na Češkem. Misel, zanesti splošne vojaške vaje v srednje šole je hvalabogu propadla.

Po našem mnenju so strelne vaje zopet ena „srečnih“ naredb avstrijskega šolskega sistema. Že sedaj velika enostranost v telesni vzgoji se bo s temi vajami še povečala. Koliko imamo vendar danes na svetu sportov, ki so kakor nalašč za dijake in pri katerih se telo vsestransko giblje in razvija (sabljanje, veslanje, drsanje, itd.) Na te naj se obrača pozornost pri telesni vzgoji! Z veseljem moramo radi tega pozdravljati naredbe naučnega ministrstva, kjer se na podlagi letošnje januarske enquete o telesni mladinski vzgoji izrecno poudarja enostranost dosedanjih telesnih vaj in se priporočajo omenjeni sporti.

Novi disciplinarni red za srednje šole. Kakor je znano, je imel do zdaj vsak srednješolski zavod svoj lastni disciplinarni red. V zadnjem času pa je začelo naučno ministrstvo misliti na to, kako bi se za vse srednje šole dal ustvariti enoten disciplinarni red in v preteklem šolskem letu so tudi ravnatelji srednjih šol na svoji konferenci razpravljali o tem vprašanju

ter podali nekaj predlogov, ki hočejo na srednjih šolah vpeljati par čisto novih naredb.

K paragrafu o splošnem vedenju dijakov hočejo pridejati določbo, da se najstrožje kaznuje eventualna konfesionalna ali nacionalna nestrpljivost. Kar se tiče zamujenih šolskih ur se bodo pri dijakih obeh najvišjih razredov doma podpisana opravičila upoštevala le tedaj, če se bo izkazalo, da se jim more zaupati. Hujši pregreški proti spodobnosti in nramnosti, dalje občevanje v slabi družbi, čitanje in razširjanje slabega in pohujšljivega čtiva se bo strogo kaznovalo. Tudi paragraf o literarnem delovanju dijakov nameravajo popraviti. S plodovi svojega duha nastopiti v javnosti, je v principu prepovedano: v posebnih slučajih pa more profesorski zbor dovoliti izjemo. Udeleževati se zabav, plesnih vaj itd., je dovoljeno le v spremstvu staršev ali njih namestnikov; brez spremstva pa dijakom najvišjih razredov, ako to izrecno dovolijo starši in šola. Določbe tičoč se obiskovanja gledališč se bodo tudi spremenile in v disciplinarnem redu se bo posebej opozarjalo na škodljive posledice kajenja in uživanja alkoholnih pijač.

Kazni so uvrščene na sledeči način: opomin, graja med štirimi očmi, javen ukor, (vse to se v gotovih slučajih zaznamuje v razrednici ter naznani staršem) premestitev v drugo klop, pridržanje v šoli v slučaju večje zanikarnosti in lenobe; to so kazni prve, milejše vrste. Strožje kazni so: ukor ravnatelja, zopet med štirimi očmi ali pred celim razredom, karcer, consilium abeundi in izključitev. Od teh strožjih kaznih odločuje cel profesorski zbor. Karcer sme obsegati največ osem, na en dan največ štiri ure. Vzroki za izključitev so natančno določeni: trajno zanemarjanje šolskega obiska, spojeno s trajno lenobo, stalno zanemarjanje predpisov o vedenju, ako ne pomagajo druge kazni, večji, če tudi en sam pregrešek proti disciplinarnemu redu, nedovoljeno udeleževanje v društvih, končno, ako dijak kljub opetovanemu opominu kali narodno ali versko strpljivost ali v slučaju ponovnega prestopanja predpisov, kadar ne pomaga niti karcer niti grožnja z izključitvijo. O izključitvi z vseh zavodov odločuje ministrstvo. Pri poslednjih določbah discipliniranega reda se omenja, da mora vsak dijak imeti po en iztis, da ga mora predložiti staršem ali njih zastopnikom in da mora začetkom šolskega leta pokazati potrdilo, da so red v resnici prečitali. S tem potrdilom, pravi določba, prevzema dijakovo stanovanje (t. j. starši ali njih zastopniki) obveznost, da bo tudi natančno izvrševalo predpise disciplinarnega reda.

Jako važni in zanimivi so predlogi o samoupravi dijakov. Zgled je t. zv. „šolska občina“ v Novem Yorku; pri nas v Avstriji je s tem prvi poskusil dr. Prodingner na gimnaziji v Pulju.

Pod vodstvom učiteljev upravljajo šolo dijaki sami na podlagi posebne „ustave“. Volijo si predsednika, občinski svet, zagovornika in sodni dvor, ki odločuje o disciplinarnih pregreških in prestopkih. Volijo si nadalje posebne funkcionarje za nadzorovanje zdravstva, knjižnice itd. Poskus prepustiti dijakom samim skrb za red, se je popolnoma posrečil, vsi večji pregreški so polagoma izginili. Konferenca je torej predlagala, naj bi se posameznim profesorskim zborom prepustilo tozadevno prosto roko, da na svojih zavodih poskusijo s tako dijaško avtonomijo; seveda bi se povsod morale upoštevati lokalne razmere.

Slednjič nalaga konferenca učiteljem dolžnost, naj se napram dijakom obnašajo neprisiljeno, kot pravi očetovski prijatelji, odkrito in ne pretirano resno, naj bi se več ozirali na dijakovo individualnost in starost, ter zlasti v višjih razredih malo več upoštevali vljudno obliko, da bi se kratkomalo

varovala dijakova osebnost in samostojnost, da ne bi bil prehod iz srednje na visoko šolo tako nagel, kakor je sedaj.

Sprememba v pouku češčine na čeških srednjih šolah. Vsi, ki smo absolvirali srednjo šolo, vemo, da se nam ni nikdar črhnila besedica o evropski literaturi, izvzemši nemško. In še v tej so igrale rojstvene in smrtne letnice najglavnejšo ulogo pri klasifikaciji. V slovenščini odkazanih dveh tedenskih urah, ki so nam bile malodane kot nepotreben privesek ob sredah in petkih proti poldnevu, bi bilo nemožno, dotakniti se vsaj slovanskega leposlovja tudi onemu učitelju, ki mu je bilo morebiti kaj na stvari. Dosti, da smo mogli spisati in popraviti pismene naloge in izročiti katalogu potrebno število redov. In tako se je zgodilo in se še godi, da odhaja tričetrtinska večina iz srednjih šol brez vsake vednosti o svetovni literaturi. Ako pomislimo, da je ravno literatura najprikladnejše sredstvo za plemenitev človeške duše, najsigurnejša pot k razjasnjenju življenjskega nazora, moramo izprevideti, da smo preživeli višja srednješolska leta v čudni duševni vzgoji. Kajti tudi tričetrtinska večina srednješolcev od pete dalje, posluša krščanski nauk kot primorano nepotrebno. — Vemo, da pri nas ne more postati boljše, predno ne stopi na mesto nemščine slovenščina! Kakor znaki kažejo, je ta stvar končno v tiru in zato upajmo, da pride z novimi čitankami za višje razrede v nje tudi nova moderna vsebina. Na čeških srednjih šolah je preosnova pouka z ozirom na materni jezik izvršena. Trpelo je sicer dolgo, a sedaj je storjeno. Glavne zмене so v pouku češčine v višjih razredih. Leposlovje, ki se je čitalo dosedaj celotno v petem razredu odpade, v nadomestilo se bodo pa jemali posamezni odstavki iz njega prilično pri čitvu in razlagi v posameznih razredih. V petem razredu se bode predavala v čistih in realnih gimnazijah slovstvena zgodovina od prvih početkov do Husa, v šestem od Husa do Dobrovskega, v sedmem od Dobrovskega do Svatopluka Čecha, v osmem zgodovina češkega slovstva najnovejše dobe (Vrchlický, Zeyer in nove struje). Na realkah se bo vzela do šestega razreda stara in srednja doba (do Dobrovskega) v zadnjih dveh pa moderna. Preosnova ima veliko prednost, da stopi zgodovinska stran v ozadje, v ospredje pa moderno slovstvo, kar je velikega pomena za vzbuditev zanimanja in razumevanja modernega stremljenja v literaturi. Kajti učenec mora stati pri vsem pouku v trajnem stiku s časovnim duhom. Le v živem toku sedanjosti moremo razumeti preteklost. — Zanimiva je tudi preosnova glede beril. V peti gimnaziji se bero Čelakovský, Neruda, Vrchlický, Čechova satira, Jirásek, Světlá itd. V šesti pridejo na vrsto berila iz svetovne literature: Dante, Ariosto, Byron, Scott, Hugo, Balzac, Mickiewicz, Puškin, Dostojevski, Turgenjev, Björnson; poleg tega Komenský, Čech, Macha, Neruda in drugi češki avtorji. V sedmi: Neruda, Čech, Sládek, Jirásek, F. X. Svoboda, življenje Jungmanna ali Šafarika in odstavki iz Shakespeare-a. V osmi: Vrchlický, Machar, Březina, Sova, Bozdech, Zeyer, Gogolov „Revizor“, Šalda in drugi češki moderni. Na realkah so berila razdeljena slično kakor na gimnazijah, le v šestem razredu se bodo čitali odstavki iz Vergila in Horaca. — Iz navedenih imen se jasno kaže, da preosnova odgovarja zahtevam sodobnega pouka literature; svetovna literatura je lepo zastopana, znanstvena proza, predvsem filozofično-estetična, istotako; s takim berilom se vzbujajo globlja kritična in umetniška naziranja. — In kadar pride pri nas do preosnove slovenske čitanke za višje razrede, tedaj naj se prirede v popolnoma sodobnim potrebam srednješolskega dijakova odgovarjajočem smislu. Ker večina bo imela večjo korist od lepe misli iz Balzac-a nego od mehanično natrpanih letnic, izdaje, rojstva ali smrti tega ali onega. Torej, caveant consules. ...

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Nov spomenik. Ljubljana ima nov spomenik. V parku ob Bleiweisovi cesti se beli v mramor vklesani kulturni bojevnik in početnik slovenskega slovstva — reformator Primož Trubar. Spomenik je zanimivo zasnovan in sklesan od kiparja Bernekerja. Trubarju smo se oddolžili in Ljubljana je dobila nov, čeden spomenik.

IV. umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča: Jednota výtvarných umělců v Praze. Ker razstavljena dela čeških umetnikov ne izkazujejo globočjih vrednostij duha, upamo, da se oddolžimo tej razstavi, ki je prva češka umetniška razstava na Slovenskem, s kratko, splošno karakterizacijo delovanja „Jednote“.

Vzemimo za paralelo in v lažje razumevanje na pomoč slovensko slikarstvo. Večina del naših boljših umetnikov je ustvarjena na podlagi čistega, subjektivnega razlaganja vtisov, bodisi porojenih neposredno v duši, bodisi posredno sredi narave; zato vplivajo zopet predvsem na čustveno stran opazovalca. Imajo toliko sile v sebi, da so v stanu, ne glede na okolico — v kolikor je to sploh mogoče — ohraniti svojo popolno vrednost. Z dnevnim monotono svetlim razumom imajo malo opraviti. Nočejo ugajati, ampak osvajati, izzivati, ostati nepozabno v spominu onemu, ki je prišel z njimi v dotiko. Skratka: slovensko slikarstvo stoji danes na izključno čustveni podlagi; njen poetični naklon je očitven.

Češka razstava pa podaja drugo stran umetniškega delovanja: stremljenje po vednem stiku z okolico; je torej dekorativnega značaja. Dela zahtevajo sebi primerne okolice, kamor bi vrinjena vplivala ne kakor delo zase, ampak kakor člen celote. Dekorativni značaj se kaže slabše ali močneje skoraj na sleherni sliki; je sicer par izjem, a ravno te so zelo slabi umetniški proizvodi (n. pr. Evina hči od Hilšerja, ali vzhodni motivi Miloša Slovaka). Najbolj nas je zadovoljil Obrovsky Jakob. Obrovsky ljubi gola ženska telesa, bolje ritem njih linije, ljubi dragocene jednobarvne tkanine, ki jih spretno polaga drugo poleg druge ter vstvarja delikatna, apartna razporedjenja. Vendar razporedjenja brez hotenja, brez volje; v velikih ploskvah leže barve poleg barv sanjavo, brez življenja. ... Poleg Obrovskega bi prišel v poštev še Blažiček Oton. Ostala dela stoje na nivoju, ki ima čudno lastnost, da jim človek ne more reči žal besede, celo ugajajo mu, a odstranivši se od njih, jih hitro pozabi; oziroma za domačo porabo so kakor nalašč. Imajo lepo nalogo spodriniti tiste, z zlatimi okvirji opremljene v barvah tiskane podobe, ki se dobivajo pri trgovcih s pohištvo. ... Brv čez tolmun in otrok na njej, v rožnati srajčki z nogami in rokami, kakor napolnjenimi z žaganjem; nad otrokom pa krili z razpetimi perutnicami hermafroditen angelj v prelestnih barvah. —

„Jednota umělců“ ima v nadomestilo za take „domače okraske“ dosti cenih in bolj krščanskih stvarij. ...

Reči smo hoteli s tem, da so Čehi kakor povsod, tudi v umetnosti zelo praktičen narod.

I. H. Z.

Björnsterne Björnson. Sever je izgubil svojega leva, kulturni svet mirovnega apostola, moderno verstvo gorečega bojevnika, zatirani ljubezni polnega zagovornika. ... Umrl je Björnsterne Björnson. Slovencem je postal poznan, ko je pozdignil svoj glas za zatirane Slovence, ko je osvetlil Evropi mažarsko viteštvo, ko se je zavzel za poznanske Poljake, za Rusine, Hrvate ter Srbe v Avstro-Ogrski monarhiji. In letos je imel priti v Opatijo ...

Björnson! Celo njegovo življenje se razvija v boju za pravico, resnico in napredek. Norveški narod se mu ima zahvaliti za narodno probujenje, za stališče, ki ga zavzema danes med kulturnimi narodi; bil mu je največji posrednik med Evropo in Ameriko. — Björnson je pričel kot žurnalist ter nehal kot sovrstnik Ibsenov, kot ugleden politik in kot vzor-človek, poln mladeniške sile, žilavosti in podjetnosti, z veliko dušo, objemajočo ves pravični svet s titansko, brezmejno ljubeznijo — do zadnjega diha. In ta Björnson — ta vzor-človek naj bo naši mladini stalno pred očmi. Ker tudi naša, probujajoča se kultura pričakuje svojega Björnsona — moža pisatelja in političnega agitatorja. Obširni popis Björnsonovega bitja in žitja prepustimo našim literatom. Zadovoljiti se moramo le s kratkim orisom. Rodil se je 8. decembra 1832. v Kviku, na severnem Norveškem kot kmečki sin. Kot dijak je bil za učenje trde glave. Z dvajsetim letom si je pričel služiti lastni kruh kot žurnalist, literaren in umetniški kritik. Njegovi eseji s te dobe so pisani temperamentno, smiselno, z navdušenjem se udeležuje v tistem času aktualnega skandinavskega gibanja med dijaštvom, kratka, kaže se kot življenjapoln, bojevit mladenič. L. 1856. izidejo prvi njegovi spisi. „Synnøve Solbakken“, „Synnøve od solnčne strani“ lepa kmečka povest je iz te dobe. V Bergenu je prevzel za Ibsenom ravnateljstvo gledališča in ostal 2 leti. V letih 1860—63 potuje (Italija, Nemčija) in izda kopo del, večji del dram. (Kralj Sverre, Sigurd Slembe, Novoporočenca, Sigurd — jeruzalemski potnik, itd.) Naslednja doba je zanj doba boja. Nemčija si osvoji Schlesvig-Holstein, premaga Francoze, grozi severu. Björnson spozna v tem kritičnem položaju, da je edina rešitev v miru z Nemci. Propaguje to misel in si nakoplje vse-spolšno sovraštvo na glavo. Ibsen ga napada z izdajalcem. Ko se vihar pomiri, potuje Björnson po domovini, prireja politična in umetniška predavanja, nakar sledi zopetno potovanje po Nemčiji in Italiji. V tej dobi se spremeni vsebina Björnsonovih del; doslej romantik, popusti od te smeri in postane realist. Stoji na stališču, da literatura spolnjuje svojo nalogo le tedaj, ako je v neposredni zvezi s časovnimi vprašanji svoje dobe. Iz prostega umetnika postane mislec, reševalec velikih problemov modernega življenja. Dela „Bankerot“ (En Fallit), Kralj (Kongen), Novi sistem (Det nye System), Rokavica (En Hanske), Mary, Na božjih cestah, Laboremus, Nad našo moč, (vprizorjeno v ljubljanskem dež. gledališču) itd., itd. so pisana v tem smislu. In v smrtnem letu napiše veselo igro „Kadar cvete mlado vino“, v kateri je izražen confiteor starca: oboževanje mladosti. Iz njegovih spisov veje duh, ki se mu ni mogoče ustavljati, duh, ki spaja lepo z dobrim v eno celoto, duh, ki se naslanja na razum, duh, ki ruši in zida! Björnson je bil namenjen priti se zdraviti v Opatijo. Smrt mu je prekrizala pot. 26. aprila 1910. je umrl v Parizu. Škoda, ker zgubili smo žnjim velikega prijatelja, dobrega človeka, ki se nam je obetal ...

I. H. Z.

RAZNO.

Na XXII. glavni skupščini »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev«, ki se je vršila 7. avgusta 1910 v Novem mestu, (kjer je imel med drugimi predavanje tudi tov. J. U. C. R. Krivic o „Pedagoških nazorih prof. Masaryka“), so bile sprejete sledeče resolucije:

I. Z ozirom na razsodbo državnega sodišča na Dunaju, ki je pripoznalo utrakvistične šole kot protiustavne, a) naproša naučno ministrstvo, naj deluje na to, da se povsod, kjer se nahajajo slovenske večine, odpravijo take šole, da se ne dela še nadalje krivica slovenskemu šolstvu; b) pozivlja

vse prizadete občine, da tudi same preskrbe za reformo šolstva v tem smislu; c) se obrača do slovenskega učiteljstva, da gre v tem oziru občinam na roko in da tudi samo širi smisel za tozadevno reorganizacijo.

II. Opiraje se na člen XIX. drž. osnovnega zakona, se obrača do šolskih oblastev v obmejnih deželah kakor do onih na Kranjskem, a) da prično nemudoma s slovenskim uradovanjem in da se v slovenskih okrajih uvede slovenski občevalen jezik za vse šolske zadeve; b) pozivlja vse slovensko učiteljstvo, da tudi samo dosledno rešuje vse uradne zadeve v slovenskem jeziku, da tako samo prične praktično proizvajati narodno enakopravnost, ki nam je zajamčena po zakonu; isto velja tudi glede občevalnega jezika pri uradnih konferencah.

III. Obžalovati mora, da se je izdal odlok, da bi se pri uradnih konferencah ne smelo razpravljati o stanovskih zadevah, a) ker se s tem lahko v posameznih slučajih onemogoča temeljitost rešitve kakega pedagoškega vprašanja, ki je v tesnem stiku s stanovskimi razmerami; b) ker se s tem krivično omejujejo pota do izvedbe upravičenih zahtev učiteljstva; c) pozivlja vse prizadeto učiteljstvo, da se v stanovskih organizacijah peča v prvi vrsti s stanovskimi zadevami in zahtevami in da naj vsaj samo ne omalovažuje lastnih teženj, zahtev in stanovskih aktualnih vprašanj, ki potrebujejo rešitve, ampak se tembolj posveti temu delu v svojih krožkih in okrajnih učiteljskih društvih.

IV. Obžalovati mora nekonsekventno postopanje pri oddaji učiteljskih služb od strani nekaterih šolskih oblastev, a) ker je to na kvar šolstvu; b) ker se na ta način dela očita krivica mnogim učiteljem in se pospešuje demoralizacija; c) ker nam je ob nadaljnjem takem ravnanju pričakovati še večjega pomanjkanja moških učnih oseb.

V. Protestirati mora proti zlorabi discipliniranj in premeščanj iz službenih ozirov, ker se je izkazalo: a) da so ta premeščanja inscenirana od raznih političkih faktorjev, torej nimajo stvarne podlage; b) da se pri tem nalašč napačno tolmači § 54. drž. šol. zak. in § 118. dokončnega šolskega in učnega reda; c) da se ta premeščanja izvrše v največjih slučajih na kvar šolstvu, proti želji ljudstva in proti načelom pedagogike.

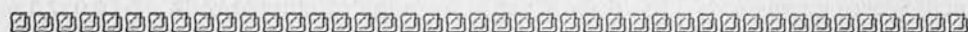
VI. Pozivlja poklicane oblasti, da obratno, kar se zahteva od učiteljskega osebja v smislu § 54. drž. šol. zak., tudi one ščitijo kratenje ugleda učiteljskega stanu, in opozarja: a) na organizovano gonjo, ki se je začela zoper učiteljski stan in zoper šolstvo — torej proti uradnim osebam in proti naredbi, ki jo je ustanovil drž. šol. zakon; b) opozarja, na posledice, ki jih pri tem trpi ves učiteljski stan in šolstvo sploh; c) opozarja, da uživa učiteljstvo v smislu § 118. dokončnega šolskega in učnega reda polno zakonito varstvo oblastev.

VII. Pozivlja vsa šolska oblastva, da zakonito ščitijo šolstvo in učiteljstvo. Obrača se obenem do slovenske javnosti, naj tudi ta brani te interese, ker niso samo naši interesi, ampak so tudi interesi ljudstva.

VIII. Na podlagi vsega, kar se zadnji čas dogaja in se ne strinja z zakonitimi določili, se sestavi spomenica, ki se dopsilje naučnemu ministrstvu in šolskim oblastvom ter se objavi javnosti.

Na naslov »Slomškove Zveze« in njenih članov. Z ozirom na notico v „Slovencu“ št. 139, ki slove dobesedno: „Iz učiteljstva se nam piše: „Dobil sem potom šolskega vodstva „Vprašalne pole komiteja za reformo ljudske šole“, ki jih je s posebnim cirkularom poslala na šolska vodstva „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“. Ker nisem član nobenega liberalnega učiteljskega društva, ne vem, kako pridem do tega, da

bi moral odgovarjati na nič manj kakor 115 vprašanj, ki jih stavi liberalna „Zaveza“? Ne rečem da je delo brezpomembno, in tudi ne rečem, da bi člani „Slomškove zveze“ ne smeli pod nobenim pogojem tu sodelovati; zahtevati pa se sme od „Zaveze“, da, če ona reflektuje na naše sodelovanje, da nam pošlje vprašalne pole potom naše „Slomškove zveze“. Dokler ne dobimo od odbora „Slomškove zveze“ obvestila, da se je „Zaveza“ obrnila na „Slomškovo zvezo“ za posredovanje, toliko časa naj noben član in nobena članica „Slomškove zveze“ ne izpolni ter ne odpošlje imenovanih vprašalnih pol! Bodimo složni! Kdor nas potrebuje, naj se obrne na pravo adresu!“ — Podpisani odsek poda sledeče pojasnilo: 1. da omenjena vprašanja ni stavila in ne sestavila „Zaveza“, temuč komite, ki se je sestavil v to svrhu na Dunaju; 2. da bodo sestavili sličen material odseki vseh narodnosti v Avstriji in se bode napravil na podlagi tega opis in stanje vsega avstrijskega šolstva, vseh narodnosti; 3. da je to vprašanje izločiti vseh politiško-strankarskih predsodkov, ker „Zaveza“ ne bode imela pri tem nikakih dobičkov in je smatrati to vprašanje za strogo kulturno-narodno, skupno vprašanje; 4. Da si je „Zaveza“ s tem napravila le stroške in delo in sicer: a) vprašalnih pol 3300; b) vzorcev 1400, kar je razposlala 1400 šolam, ne oziraje se na organizacije učiteljstva, vsem slovenskim šolam na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem; c) da so tu poleg še stroški za znamke in poleg tega še ogromno delo, ki bode trajalo vse počitnice in še med šolskim letom dalje; 5. iz tega je razvidno, da se tu ne išče nobenih posebnih koristi in moramo le obžalovati, če bode potreba pri teh vprašanjih še posredovanja in če bode potreba odpravljati še ovire od strani učiteljstva za opis slovenskega ljudskega šolstva; 6. Pripominjamo tudi, da so se pole vpisale z Dunaja šele v zadnjem času, da torej ni bilo mogoče dela prej izvršiti in se je tudi zaradi tega zastavil tako kratek rok za izpolnjenje, ki se pa lahko podaljša do 20. julija (če se preje ne dobi podatkov), ker se bode do tedaj pri sestavi statističnih podatkov še vedno lahko oziralo na pozneje došle podatke. 7. Apeliramo torej še enkrat na slovensko učiteljstvo, da vestno izvrši svojo nalogo in reši čast slovenskega učiteljstva in slovenskega naroda z drugimi narodi v Avstriji vzporedno. 8. Če se članom „Slomškove zveze“ ne vidi umestno razrešiti tega vprašanja, prepuščamo to njih razsodnosti. 9. Slovenske pedagoške liste prosimo, za ponatisek tega odstavka, ker v politiške (strankine) liste ne spadajo ta vprašanja in tudi ne nosimo mi odgovornosti, če bi se tja zanesla. — Toliko v pojasnilo! — Ljubljanski odsek „komiteja za reformo ljudske šole“.

Popravek. Ker je 3, 4. št. „Omladine“ ušla pomotoma drugi popravi, vsebuje precej tiskovnih pogreškov. Prosimo cenjene naročnike, da si manjše sami blagohotno popravijo. Najdebelejši so pa sledeči: stran 43. vrsta 11 mesto nevarnost: nenravnost, stran 43. vrsta 22 mesto zloverske: slovenske, stran 45. vrsta 26 mesto štil: stil, stran 45. vrsta 37 mesto stopi: topi.

OPOMBA UREDNISTVA.

Radi pričakavanja člankov nam je bilo nemogoče izdati 5, 6 številko pred abiturientskim tržaškim shodom. Uvodni članek pride torej post festum, vendar upamo, da kljub temu ni izgubil pomena.

Tovariše-zapisnikarje letošnjih počitniških sestankov pa prosimo, da nam pošljejo poročila za prihodnjo številko.

Prošnja!

Dnevno prihajajo na „Prosveto“ prošnje in klici po mladinskih spisih za njene knjižnice. „Prosveta“ se trudi in išče, da najde kako knjižico ali denar zanjo, ki bi jo dala nežni mladini v roke. A kljub prošnjam in oklicem je dosegla malo. Ker pa vemo, da se mu odpre, ki trka, zato prihajamo z zopetnim pozivom in prošnjo: pogledjte doma pri svojih malih, pri sestricah in bratcih, gotovo imajo dosti prečitanih Zvončkov, Vrtcev, povesti o Robinsonu, Nikolaju Zrinjskem, Snegulčici, Močnem Ravbarju itd. itd., ki se jim zgubljajo po kotih. Zberite jih in pošljite na „Prosveto“ v Mestni dom. Ako hočemo, da bo čitalo odrastlo ljudstvo, moramo na to navaditi mladino!

Kličemo torej, pomagajte v dejanju!

Odbor „Prosvete“

Ljubljana — „Mestni dom“.

A. Škulj - Ljubljana

trgovina s papirjem = Poljanska cesta št. 12

se priporoča slav. občinstvu, posebno dijaštvu za
nakup šolskih potrebščin, kakor zvezkov, peres,
svinčnikov, šolskih torbic, spominskih knjig,
∴ ter sploh pisalnih in risalnih potrebščin ∴.

Kupujte in širite!

Cena 1 K.

ALMANAH

ZA LETO 1910/11

:: JE IZŠEL! ::

Cena 1 K.

Kupujte in širite!

Znanstvena knjižnica „Omladine“

**I. Prof. Drtina: Miselni razvoj
evropskega človeštva. — Cena**

■■■■ celotnemu delu 4.20 K. ■■■■

~ ~ ~

**II. Dr. Mihajlo Rostohar: Uvod v
znanstveno mišljenje. — Cena**

■■■■ celotnemu delu 5.20 K. ■■■■

~~~~~ Obe deli se naročata ~~~~~

pri upravnistvu „Omladine“ v Ljubljani, Breg št. 12.